

TEMES VILA-REALENCES

SERIE II NÚMERO 5

PUBLICACIONS DE L'IL·LUSTRISSIM

AJUNTAMENT DE VILA-REAL

PREMIS CIUTAT DE VILA-REAL 1985

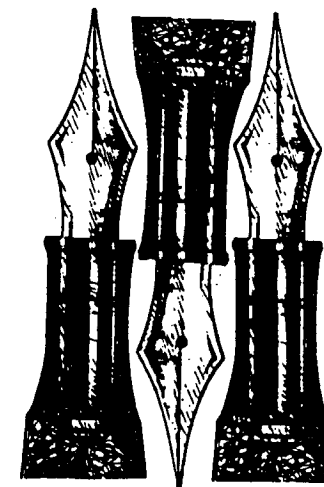
PROLEG, de Josep M. Palomero i Almela

**"ELS TOLLS DE PLUJA SON INFINITS",
poemes de Maria Soledat Gonzalez i Felip**

**"ORONETES D'HIVERN", relat de Manuel
Villarreal Casalta.**

**"GENT D'AHIR, COSTUMS D'AVUI",
estudi de Magí Arroyas i Serrano.**

A.
Bil
V.
eca

PREMIS CIUTAT DE VILA-REAL 1985

PRE
PRE
148

iterari

Fran-
quert,
o, Lli-
.licen-
Ajun-

emis:
lema:
lta ser

u per
ta ser

ota el
autor:

aig de

QUERT

TEMES VILA-REALENCES

SERIE II NÚMERO 5

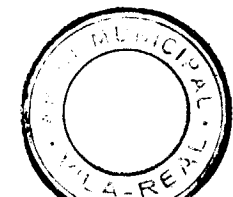

MONJO

era

PUBLICACIONS DE L'IL·LUSTRISSIM

AJUNTAMENT DE VILA-REAL

1ª EDICIÓ, 1986.

© Il.lustríssim Ajuntament de Vila-real; Plaça de la Vila; Vila-real.

Il.lustracions: Jacinta Gil, Esteban Carda.

Dipòsit Legal, CS.- 21 - 1986.

Impressor: IMPRENTA SICHET.

Polo Bernabé, 33

12540 Vila-real.

ACTA DEL JURAT QUALIFICADOR

A Vila-real, reunit el Jurat Qualificador del Certamen Literari "Ciutat de Vila-real. 1985", integrat pels següents membres:

En Vicent Gil Vicent, Llicenciat en Història, En Josep Miquel Francés i Camús, Llicenciat en Història de l'Art, En Pau Marqués i Bisquert, Llicenciat en Llingüística Valenciana, En Francesc Piera i Monjo, Llicenciat en Llingüística Valenciana, i en Jacinto Heredia Robres, Llicenciat en Filologia Hispànica i Delegat de Cultura de l'Il.lustríssim Ajuntament de Vila-real, el qual actua també com a Secretari del Jurat.

Vists els 21 treballs presentats acorden concedir els següents premis:

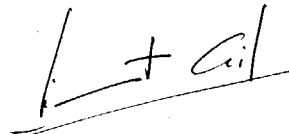
POESIA, Trofeu "Taronja d'or", al treball presentat sota el lema: "Els tolls de pluja son infinits". Oberta la plica corresponent resulta ser l'autor: Na MARIA SOLEDAT GONZALEZ I FELIP, de Nules.

NARRATIVA, Trofeu "Taronja de plata", al treball que duu per lema "Oronetes d'hivern". Oberta la plica corresponent resulta ser l'autor: En MANUEL VILLARREAL CASALTA, de Vila-real.

ASSAIG, Trofeu "Tarongina de plata", al treball presentat sota el lema: "Gent d'ahir, costums d'avui". Oberta la plica, resulta ser l'autor: En MAGI ARROYAS I SERRANO, de la Vall d'Uixó.

I per a que així conste signen la present a Vila-real, a sis de maig de mil nou-cents vuitanta-cinc.

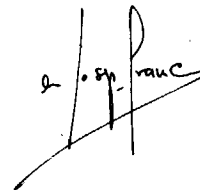
VICENT GIL VICENT

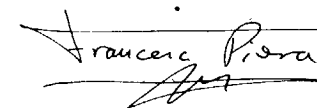
PAU MARQUES I BISQUERT

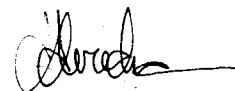
JOSEP MIQUEL FRANCES I CAMUS

FRANCESC PIERA I MONJO

JACINTO HEREDIA ROBRES

ASSAIG.

"TROFEU TARONGINA DE PLATA"

"GENT D'AHIR, COSTUMS D'AVUI"

MAGI ARROYAS I SERRANO

VILA-REAL A LES CORTS VALENCIANES DE L'EDAT MODERNA

La constitució política del Regne de València, centrada en el model anomenat monarquia pactista, propiciava l'èxistència d'organismes representatius que feren sentir la veu, les pretensions, d'aquells que havien el territori, a través dels seus representants i que, juntament amb el rei simbolitzaven el regne. Aquesta dualitat en els seus integrants, rei i regne, repercutia en la capacitat del poder legislatiu en expressió moderna, de manera que la institució encarregada d'aquests assumptes, les Corts, necessitaven l'acord de totes dues parts per tal que es promulgues com a legislació tot allò pactat en les seues reunions. Per altra banda, la presència a les Corts de la representació de ciutats i viles del País Valencià, va fer possible que s'hi prengueren decisions que incidien específicament sobre una d'elles. El present estudi tracta d'analitzar açò últim, en aquells actes legislatius que van afectar Vila-real durant les reunions de la institució celebrada en l'edat moderna.

1.— LES CORTS VALENCIANES.

La institució és definida per Matheu y Sanz com "la congregación de el Pueblo universal de todo el Reino, llamado por su Rey, para tratar, y resolver lo que conviene al buen gobierno, y Servicio de su Magestad" (1). Els seus orígens són pròxims a la constitució del regne, però no fou un organisme estàtic, evoluciona a través del temps, encara que es pot considerar com definitivament consolidat a les darreries del segle XIV (2), tot i que la mecànica o forma de celebració d'aquestes ens siga coneguda, fonamentalment, mitjançant una obra escrita en 1677, data posterior a les que foren les darreres Corts valencianes de l'època foral (3).

Les reunions eren convocades pel monarca (l'únic que ho podia fer, juntament amb el primogènit en cas d'estar jurat com a legítim successor, privilegi aquest que mai no es posà en pràctica), per mitjà de despatxos signats pel rei i expedits per la Cancilleria del Consell Suprem d'Aragó, que es remetien al Baille General en València per tal que els entregués als seus titulars. El despatx fixava la data i lloc on s'hi celebrarien (4).

Els escrits anaven dirigits als representants del regne que, seguint la tradició de l'Estat d'origen medieval, s'agrupaven en tres estaments o braços anomenats eclesiàstic, militar i popular o reial (5). El braç eclesiàstic, presidit pel Síndic que li corresponia al capítol de la Catedral de València, estava format per representants o síndics dels capítols catedralicis dels bisbats que tenien jurisdicció dins del país, les mitres o bisbes d'aquests, els representants de les ordres militars que tinguen vasalls en el territori i els superiors de les ordres religioses amb convents al regne, i fou l'Arquebisbe de València la seua primera veu (6). Com alguns no residien a València es podia designar un delegat, que havia de reunir la condició de ser regnícola i membre del mateix capítol o ordre militar o religiosa (7). Per la seua part, el braç militar el formaven nobles i cavallers del regne, però no contaven amb Síndic fixe que el presidira elegint-se un a cada convocatòria per aquest motiu, i totes les seues propostes havien de formular-se per unanimitat (8).

El braç popular o reial representa els municipis. D'ell dirà l'abans esmentat Matheu y Sanz: "Las ciudades, y Villas Reales de voto en Cortes son llamadas, assi para que en este Consejo Universal del Reino por medio de sus Síndicos, y Procuradores representen las cosas que necessitan de remedio, como para que subvengan à su Magestad, contribuyendo en el servicio que le ha de hazer. No son llamadas las sugetas al dominio de Ecclesiasticos, ò Nobles: porque sus dueños prestan el consentimiento que se requiere; ni todas: porque este derecho solo se concede à las mas principales" (9). El text aclara diàfanament el motiu pel qual tan sols es convoquen comunicats de reialme, així com la fun-

ció que tenen: proposar remeis i subvencionar la monarquia. La primera veu la tenia ací el Jurat en cap de la ciutat de València i presidia l'estament, com Síndic, el Racional de la mateixa ciutat (10).

La representació de les ciutats i viles, que integraven el braç oferia certes diferències. D'aquesta manera totes tenien dret a un representant o Síndic, menys la ciutat de València, que en tenia cinc però, al mateix temps, tampoc no eren iguals en existir una certa gradació que es corresponia amb privilegis concrets: la classe primera (València, Xàtiva, Oriola, Alacant, Morella, Alzira, Castelló de la Plana, Vila-real, Ontinyent i Alcoi), el síndics de la qual concórren als oficis de la Diputació del General; la segona (Borriana, Cullera, Llíria, Biar, Bocairent, Alpont, Peníscola, Penàguila, Xèrica, Xixona, Vilajoiosa, Castellfabib i Ademuz), que són admeses en el concurs de provisió dels Jutges Contadors de la Diputació, i la tercera (Caudete, Corbera, La Iessa, Olleria, Carcaixent, Benigànim, Algemesí, Callosa, Vilanova de Castelló i Onda), que tan sols tenen el privilegi de ser cridades a Corts (11).

La preeminència de la ciutat de València donava motius de malestar entre els integrants del braç i, de vegades, provocà seriosos enfrontaments (12).

Un cop verificada la legitimitat de les representacions, els braços es reunien, en els llocs designats a l'efecte per a cada un d'ells, en la Sala de Reunions i escoltaven la Proposició reial llegida pel Protonotari, en la que s'argumentava la situació que justifica la convocatòria, així com la demanda dels recursos que tenia costum de fer el monarca. Responia el representant de l'estament eclesiàstic i s'iniciava l'activitat legislativa, reunint-se per separat cadascun dels braços. Concloso els debats i negociacions per a posar-se d'acord les parts estamentals se sol·licitava del rei l'aprovació de les propostes comunes de tots tres braços que, en ser acceptades, rebien el nom de "furs", mentre que si la proposta era d'un sol braç, o de dos, se li deia "acte de cort" (13), i per a que el rei els concedira se li ofería el subsidi demanat, anomenat "servicio", o la quantitat a la qual s'havia arribat per un acord, previamente pactat amb els oficials reials. Aquesta part era l'anomenada "Oferta", que es tancava amb la seua acceptació per part del monarca i l'ordre de promulgació de les "decretatas" o disposicions aprovades, que incloïen la resolució dels contrafurs presentats, així com els furs i actes de Cort aprovats (14).

Ocasionalment, i per a tractar un tema monogràfic, es van convocar reunions dels estaments, que rebien en aquesta ocasió el nom de Parlaments (15), sembla, però, que en l'edat moderna sols ho va fer Ferran el Catòlic (16).

Durant el període modern les Corts es van convocar en quinze ocasions encara que no totes promulgaren furs: Ferran el Catòlic les reuní el 1479, 1484-1488, 1495 i 1510 (17); Carles I ho faria el 1528

1535, 1537, 1542, 1547 i 1552 (18); Felip II en 1563-1564 i 1585 (19); Felip III sols en 1604 (20) i Felip IV en 1626 i 1645 (21). Carles II no convocaria mai les Corts Valencianes.

2.- ELS SINDICS DE VILA-REAL

Com ja hem vist, el funcionament de la institució forçava a un enteniment entre les parts que la composaven, de tal manera que si el rei volia obtenir el servei demanat, la subvenció a la monarquia, havia de concedir les pretensions que els estaments presentaven, un cop assumides per ells si es tractava de privilegis o concessions particulars. Aquesta tendència, clau del sistema pactista, no oferí variacions durant els primers temps, però a mesura que s'avançava en l'era moderna, i l'Estat assumia cada vegada una major preponderància, les respostes reials anaven deixant en suspens l'acceptació o no de la petició, la remetien a una altra instància per què la resolgués, concedia la meitat del que es demanava (especialment en la fixació de salaris d'oficials i dret d'amortització), o finalment, s'atorgava la gràcia però a voluntat del rei, amb la qual cosa podia revocar-la quan així ho estimava oportú. Els estaments es defensaven d'aquest major autoritarisme sol·licitant en les reunions de corts la confirmació de tots els privilegis (furs, actes de cort, privilegis propiament dits, costums, etc.) que ja tenien concedits amb anterioritat (22).

Era aquesta situació la que donava importància a la figura del Síndic o procurador que representava la vila. De la seua habilitat per a negociar, cedir i convèncer, depenia en molts casos que tornara amb el triomf d'haver aconseguit allò que el municipi pretenia. En altres ocasions el seu fracàs personal podia comportar el dels projectes encomanats.

L'elecció del Síndic es feia pel Consell de la vila, un cop rebut del Baile General el despatx de convocatòria de les corts, concedint al seu representant els poders necessaris per a anar a la reunió, i passava que en ocasions aquests foren limitats, però arribats al punt tot depenia d'ell. No és difícil d'imaginar-nos impaciències per part de la vila quan la reunió s'allargava, ja que això comportava majors despeses, així com una correspondència abundosa on s'informara de la marxa dels assumptes, a l'hora que demanava el Síndic directrius per a les seues gestions. Del que s'aconseguia en aquestes reunions tractarem en un altre apartat i, és presumible que alguns privilegis no donats en corts, almenys van ser tractats en aquestes assemblees tantejant les perspectives de futur en la seua tramitació.

Per altra banda, els contactes dels Síndics amb oficials reials propiciaven l'obtenció de favors personals, d'ahí que no fos menyspreable un nomenament d'aquest tipus, i n'és exemple suficient el fur CCLI,

de les corts de 1604, on s'agraeix la tasca de Geroni March Mascarell: "Item los tres Estaments, ecclesiastic, Militar, y Real, del present Regne de Valencia, supliquen a vostra Magestat, que per quant Geroni March Mascarell, Syndich de la vila de Vilareal, Antoni Ferrer Syndich de la vila de Biar, y Josep Casanova Syndich de la Vilanova de Castelló en les presents Corts generals han tengut y tenen veu en lo Estament Real, y en les dites Corts han servit a vostra Magestat, mirant per lo be comu, y ha molts anys que son Notaris Reals, y son persones benemèrites: vostra Magestat los faça merce en remuneracio de dits treballs, crearlos Notaris de la present Ciutat de Valencia, donantlos poder pera que ex nunc puguén rebre en dita Ciutat de Valencia, y en tot lo present Regne, tots y qualsevol acte, axi judicials, com extrajudicials, de la propia manera que los Notaris creats de dita Ciutat de Valencia solen y poden rebre. Y que de les dites coses sen faça Fur. Plau a Sa Magestat. Covarruvias Vicecancellarius" (23).

Encara que no sempre es podia esperar que açò ocorriera, és curiós que en algunes reunions no tinguem constància de l'existència de procurador de la vila, així com el què en altres hi foren Síndics de diferents llocs qui representaren Vila-real. Açò pot justificar que no s'hi tractés cap assumpte referent a aquesta on no va acudir ningú a la convocatòria (24).

En les ocasions que sí hi va haver representant, el Síndic de la vila, quasi sempre ocupà oficis en la Diputació del General, la qual cosa és mostra de la importància que el municipi tenia. Tot seguit fem una breu ressenya del Síndics que designà Vila-real:

1510. PERE GIL. Ferran el Catòlic, en compensació del treball que va realitzar en aquestes corts, el designà Diputat i contador de la Generalitat, representant les ciutats i viles del regne, quan restituí l'elecció d'aquest càrrecs (25). Així mateix, fou elegit representant del braç reial en la comissió de la "tacha" que es realitzava per a abonar el servei aprovat, i "oidor de comptes" (26).

1533. JOAN CUESTA (27). No hi figura en cap de les llistes d'aquells que foren elegits per a oficis en el Regne.

1537. MIQUEL AVINENT (28). Electe "tachador" (membre de la comissió de la "tacha") entre els del braç reial.

1542. RAFAEL MARTI DE VICIANA (29). Electe "tachador" i Clavari i rebedor "deça lo riu de Xuquer", per als assumptes financers del General, pel braç reial (30).

1547. LUYSC MASCARELL. Notari (31). Fou designat "tachador" i Clavari i rebedor "deça lo riu de Xuquer" (32).

1552. BERENGUER PERIS (33). Elegit "tachador" (34).

1604 GERONI MARCH MASCARELL. Notari (35). A més de

l'agraïment al que hem fet referència abans, fou designat Elet pel braç reial en la Junta dels Cinquanta-quatre, encarregats del tema de la vigilància de la costa (36).

1626. COSME JORDA (37). Fou designat Elet pel braç reial en la comissió per a recaptar el servei aprovat en aquestes corts (38), així com en la junta dels Vint-i-quatre de la guàrdia de la costa (39).

1645. FRANCESC SANCHOT (40). No tenim cap més referència que la seua presència, tot i que aquestes corts van ser les que més temes específicament de Vila-real van tractar (41).

3.— EL CONTINGUT LEGISLATIU: FURS I ACTES DE CORTS.

Admitint l'afirmació de Ribelles que "el objeto principal de la celebración de las cortes valencianas no fue otro sino el ejercicio de la potestad legislativa" (42), Vila-real buscà en elles la possibilitat d'obtenció de concessions per part de la corona, el que fa que siguem un major contingut d'"actes de cort" els que incidesquen sobre aspectes de la vila, front a furs que, com ja hem senyalat, tractaven aspectes de caire més general, tot i que també ho van haver d'aquests que van fer referència a Vila-real. Matheu y Sanz, referint-se als actes de corts, indica els fonaments que li donen naturalesa: "llamamos (los valencianos) actos, ò capitulos de Cortes todas aquellas disposiciones, en que no se conforman los tres Braços, sino que su Magestad las concede à suplica de uno, ò dos dellos: desistiendo positivamente, ò no conformando alguno. Estos de su naturaleza solo obligan al que lo pide, ò lo consiente. Pero si se promulgan en el Solio, y el que no consistió calla, y lo dexa pasar sin contradecirlo, ò protestarlo, sosigue fuerza de fuero, y obliga à todos" (43).

Recollim a l'Apèndix Documental, al final de l'estudi, totes les disposicions que sobre Vila-real es van publicar a les corts modernes, fent tot seguit un breu estudi del seu contingut.

En l'aspecte formal, la vila serà referenciada en quaranta disposicions (1510:1; 1533:2; 1542:2; 1547:4; 1552:2; 1585:1; 1604:5; 1626:7; 1645:13), de les quals deu ho seran de forma de fur o petició dels tres braços (1510:1; 1533:2; 1537:1; 1542:2; 1547:3; 1585:1), tres queden incloses a l'Oferta (1537:1; 1547:1; 1552:1) i la resta són actes de cort del braç militar i reial (1552:1), del braç eclesiàstic (1604:1; 1626:1), o del braç reial (1604:4; 1626:7; 1645:13).

A través d'aquestes dades podem vore com hi ha dues etapes diferenciables. Durant el segle XVI es manté una regularitat en el número, mentre que al segle XVII en general es produeix un increment en les disposicions (XVI:14; XVII:26) que també s'observa en l'anàlisi detallada de cada reunió de corts d'aquesta darrera etapa (44).

No n'és gens d'estranya aquesta constatació. A les corts del regnat de Ferran el Catòlic s'hi produeix el reflexe de la tendència d'autoritarisme creixent per part de la monarquia, però fou tan sols a les darreries del període quan es retorna a la idea del pactisme, motivat sobretot pels problemes econòmics derivats de l'expansió territorial (45), aspecte aquest que gravitarà, en un concepte de política exterior més ampli, en les celebrades per Carles I i Felip II (46). També açò influí en la resta de les convocatòries, però tingué un plantejament diferenciat, sobretot en les de Felip IV.

En línies generals es pot dir que les corts del segle XVI es caracteritzen pel manteniment del subsidi de 100.000 lliures, aprovat en la reunió de 1528, que segueix invariable fins 1604, i les preocupacions de la defensa de la costa, acosada per la pirateria berberisca i otomana, amb les consegüents repercussions en el comerç marítim, important per a València, i els conflictes que es provocaven amb l'anomenat problema morisc (47). Juntament amb açò les corts de 1537 i 1547 regularen amb una major precisió les funcions i jurisdicció de la Diputació General, i les del regne de Felip II es distingeixen per una gran minuciositat reglamentària (48), característica aquesta molt pròpia de la personalitat del monarca (49). Les dificultats i necessitats de la monarquia són clarament perceptibles en les constants convocatòries de corts que realitzà Carles I (50).

La situació al segle XVII va ser idèntica, però amb d'altres matisos. Així mentre que Felip III les convoca en 1604 amb la pretensió d'augment de subsidi, que aconseguirà en concedir-se-li 400.000 lliures, les del seu successor, Felip IV, responen a un plantejament de política integradora, primer amb la "Unión de Armas" (1626) i, posteriorment, amb la guerra de Catalunya (1645), clar exponent de l'actitud uniformista que se respira a la Cort i que va obtenir resultats diversos, ja que si en 1626 no hi va haver una oposició ferma a la política reial, el successos esdevinguts en 1645 deixen entreveure una clara crisi que potser expliquen els motius pels que no s'hi va fer una nova convocatòria de la institució (51).

Es tot aquest context qui fa, en certa manera, intel·ligible la proximitat que hi ha entre els problemes d'Estat i les seues repercussions sobre Vila-real, ja siga en els temes comuns, encara que amb incidència diferent, com en l'aprofitament de la cojuntura per a plantejar i obtenir un major nombre de pretensions per part de la vila, coincidint les transformacions del XVII amb l'increment d'aquestes, el que ens fa sospitar que hi assistim al clàssic tira i arronsa propi de la negociació que implica canvis.

En estudiar les disposicions de les corts les hem agrupat temàticament, el que afavoreix, en alguns casos, el que pugam observar com un mateix assumpte, s'arrossega en diverses reunions. En l'ordre d'exposi-

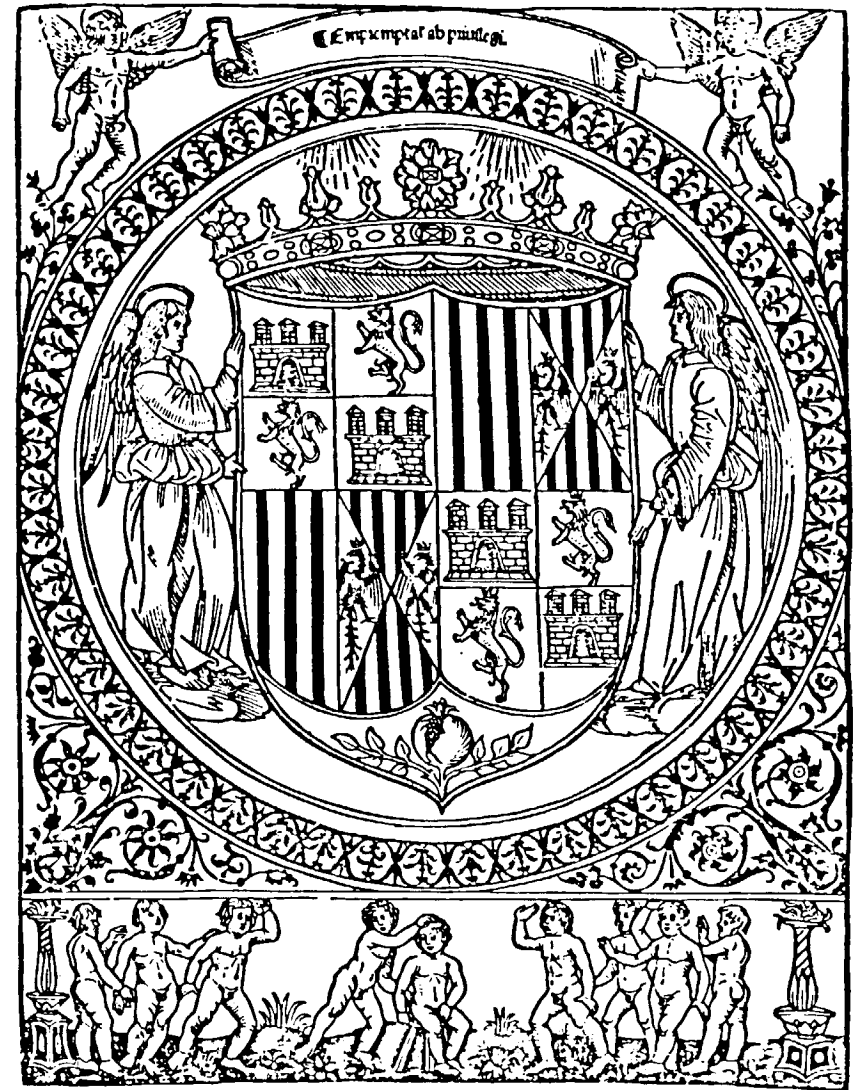
ció dels temes ens hem apropiat a la cronologia del seu plantejament el que ha servit per a que ens adonarem de la coincidència amb situacions o períodes concrets.

A) El sistema "pactista". El 1510 Ferran el Catòlic restableix la representació de les ciutats i viles del regne en l'elecció de Diputats de la Generalitat. Amb anterioritat un sector de la noblesa controlava aquest oficis, cosa que provocà que, en la reunió de 1484-1488, els altres nobles plantejaren el fet com agravi, al temps que algunes ciutats i viles, entre elles Vila-real, també es queixara al rei. Ferran el Catòlic tancà la qüestió segrestant per a ell l'elecció dels oficis (s'estava dintre del període d'autoritarisme), però quan tinga pretensions de retorn del pactisme el 1510, Vila-real serà una de les viles de major privilegi, ja que serà entre les que opten a Diputat i, en la primera elecció, que es va reservar per a sí el monarca, designaria el seu Síndic, Pere Gil, com Diputat per al trieni (52).

B) Préstecs. Les necessitats de la monarquia eren majors que als seus ingressos, pel que es recorria als préstecs de municipis, tot i que l'incompliment en les devolucions els donava a aquests seriosos problemes en les seues hisendes, per això que constantment en sol·licitasen la cancel·lació.

Durant la sublevació morisca de l'Espadà, Vila-real concedí un crèdit o préstec a la corona (53). En 1533 es reclamarà el lliurament d'aquestes quantitats (54), però no es va haver de complir l'acord ja que se segueix reclamant el 1542: "Que los tachadors de la cort del any MDXXXIII regonequen (sic) la tacha, e sino basta pera pagar lo que es degut a Morella, Castello, Vilareal, Burriana e altres viles, sia augmentat de manera que aquelles puguén esser pagades del quells es estat consignat" (55). Tampoc no hi va haver millor fortuna i en 1547 es repetia la petició de pendre's mesures per a solucionar el tema, però el príncep En Felip, presidia les corts en nom de son pare, sols n'acceptà el compromís de suplicar el rei Carles que ordenés donar les provisions necessaries (56). Tornarà a plantejar-se la qüestió, aquesta vegada com "acte de cort" dels braços militar i reial, en 1552, i el príncep En Felip, que de nou presideix les corts, acceptarà el contingut que suposa la revisió de comptes, ja ordenada i no realitzada, i que del servei d'eixe any s'abonen les quantitats impagades, comproment-se en això en acceptar l'"Oferta" (57). A les corts posteriors no es tractarà més d'aquest afer, la qual cosa ens fa intuir que es va haver de pagar.

C) Defensa de la costa. La situació d'inseguretat a la costa, amb freqüents atacs de pirateria, obligava a una vigilància d'aquesta que, almenys durant la primera meitat del segle XVI, es realitzava pels llocs pròxims a la línia de mar. Vila-real quedava inclosa a la zona o partit de la guàrdia marítima de Castelló, que abastava el territori comprés entre el riu Uxó i Orpesa (58), integrant-se al grup de les anomenades

*Furs: e Actes de Cort fets per lo Sinyor Rey don Ferran
donen la vila d'Alonco en l'any Mil cincents y deu.*

"viles marytimes" format, a més d'ella, per Castelló, Borriana i Almassora (59). La funció de la vila era la d'acudir a la defensa de la costa, si això fos necessari, seguint les directrius de l'autoritat corresponent, així com de manera més rutinària procedir a l'observació o vigilància de la mar, almenys quan es rebés notícia de possible presència piràtica.

En un d'aquest incidents es va produir el cautiveri de tretze veïns de Vila-real, quan es va acudir en 1536 a socórrer la Torre d'Orpesa atacada pels pirates. El succés desembocà en un tema de Corts, en negar-se Castelló, l'altra vila afectada pel cautiveri de veïns, a satisfer les quantitats de l'alliberament, que prèviament va anticipar la hisenda municipal, en cop els captius quedaren en llibertat (60). Vila-real es carregà l'import dels censals, ja que "la economia local es próspera y puede cómodamente atender imprevistos de esta naturaleza" (61), però el seu nom figurarà, sempre junt al de Castelló, en les reclamacions de les corts. El 1537 conseguixen que la corona pague un terç del rescat i que conste el compromís en l'"Oferta" corresponent (62). S'insistirà novament a les corts de 1542, on s'afegeix altre terç a compte de la corona (63) i, finalment, a les de 1547 el príncep En Felip accedeix que es pague també la tercera part restant (64), encara que els diners es van reclamar en varies ocasions en fixar l'Oferta i en els de 1547, en la quantitat destinada a pagaments pendents, s'inclou "lo que resta a pagar de la subvenció del rescat dels particulars de les viles de Castello, e Vila Real feta per sa Magestat en les corts dels anys mil cinchcents trenta set, e mil cinchcents quarantados", així com el concedit eixe any, si bé aquest darrer termini el trobem reclamat en l'Oferta de les corts de 1552 (65).

Tot aquest llarg procés anava a influir en la decisió de Felip II que, amb l'acceptació del pagament dels rescats, presagiava l'actitud política adoptada posteriorment, en passar tot allò relacionat amb la defensa i guàrdia marítima a ser competència de la Generalitat sota la direcció virreial (66), encara que la vila seguí tenint responsabilitats en la matèria, per lo qual apareixen altres conflictes com la queixa en 1585, en el sentit d'abstenir-se l'autoritat reial d'ordenar que els veïns ixquen a cavall per a vigilar la costa, ja que ho fan normalment, i aixó amplia les despeses del municipi (67), o en 1626, que sol·liciten es mantinga a Vila-real la companyia de soldats que té la vila, no ordenant-los que vagen a Peníscola, perquè en estar situats també ells en la marina ja reatlizen la tasca de custòdia de la mar (68). Del paper que Vila-real jugava en la política de defensa costera és significatiu el que els seus síndics, a les corts de 1604 i 1626, foren elegits membres de la Junta que es formava per a aquests menesters.

D) Aspectes econòmics i sanitaris. En aquest camp destaca la petició que es fa en 1547, de respectar-se un privilegi anterior per a que s'eliminen les plantacions d'arròs, pels problemes d'epidèmies que

comportaven (69), així com la reclamació de 1645 els danys de les "escorrienties", sol·licitant es prohibís al Governador de Castelló l'introduir-se en aquesta matèria, ja que és de jurisdicció tan sols del justícia i els jurats de Vila-real (70).

Quant a problemes d'abastiments es demanarà a les corts de 1626 que, quan siga derrocat el forn que hi ha front a l'església segons mana un "acte de cort" de 1604 (71), la vila construesca un altre al seu càrrec (72), així com front a la necessitat d'un altre forn, ja que tot i havent dos "per ser lo poble gran no son suficientes pera coure lo pa dels vehins de dita vila", es demana facultat per a construir un nou, pagat per la hisenda del municipi. El tema es remeté a informe del Virrei i Junta Patrimonial, però no es va haver de pendre cap decisió ja que en 1645 es torna a plantejar la necessitat de construir un forn nou (segueix havent-ne dos), fonamentant-lo ara el rei el concedesca en atenció als serveis que li fa la vila a cada leva. El rei ho accepta, al temps que remet al Virrei i Junta Patrimonial el que aquest fixen el cens anual que ha de rebre el real patrimoni pel nou forn (73).

També en 1645 conseguiran del rei que a Vila-real, que és obligada a servir-se de la gabella de Borriana per a la sal, aquesta tinga el mateix preu que al seu lloc d'origen, ja que "no és rahó pague lo preu de la sal a major preu que les altres viles" (74).

E) Aigües. Tan sols en dues ocasions es tractarà l'important tema de les aigües del Millars, destinades al rec dels camps (75). En 1626 es queixen dels danys que es produeixen en el transport de la fusta pel riu, així com la necessitat que tenen de les aigües als mesos d'abril, maig i juny per als conreus, pel que demanen que no es baixe la fusta durant eixe temps i, quan es faça en qualsevol data, s'observen una sèrie de mesures que estalvien desperfectes. El rei traslladarà la petició a la Reial Audiència per a que, escoltades les parts, resolga l'assumpte (76). A la reunió de 1645 seran dos els aspectes que es vulguen resoldre. Per una banda demanen al rei li concedesca "facultat ad aquella y son consell de elegir un cequier", que tindria tot el poder i la jurisdicció necessària per a resoldre en el govern i distribució de les aigües, executar penes, al temps que actue com a jutge independent. El rei no acceptà, ja que s'hauria d'escoltar prèviament a altres parts interessades (77). El segon dels actes de cort farà referència als seculars enfrontaments entre Vila-real i Castelló quan falta aigua, pel que en portar-se els pleits davant el Governador que resideix a Castelló "se ha vist tenir alguna més affecció als que aquella vila", sol·licitant que es vegi aquests a la Reial Audiència de València. La contestació regia no ho concedeix, tot i que estableix que pot recursar-se a l'Assessor de la cort del Governador (que és qui fa les provisions), si s'estima que no actua amb justícia, i es procedesca, en eixe cas, a nomenar-se un altre (78).

F) Amortització eclesiàstica. L'amortització és un fenomen que té

els seus orígens en l'època de la reconquesta, en donar propietats a monestirs, cabilds, etc. . . Els furs valencians obligaven a vendre els legats rebuts, per tal que es quedassen només amb el producte de la venda, malgrat tot aviat s'acudí a la fórmula del privilegi d'amortització, concedit pel rei en les reunions de corts, generalment a petició del braç eclesiàstic. La qüestió de l'amortització fou sempre un tema polèmic, i, malgrat les tendències desamortitzadores de la monarquia, a les corts valencianes es segueix fins el seu final a la petició i concessió de privilegis d'amortització (79). Durant el segle XVII apareixen constants peticions per a obtenir dret d'amortitzar, que generalment queden reduïdes a la meitat del que es pretenia. En 1604 el braç eclesiàstic demana gràcia per a que l'Església de Vila-real amortitze 2000 lliures (80) i, en 1626, el mateix braç demana el mateix per a unes altres 2000 lliures (81), si bé el rei sols concedeix que en siguin 1000, això, a banda de la tendència a minvar les quantitats proposades, ha de tindre relació amb la petició que, eixe mateix any, fa el braç reial sol·licitant permís per a que s'amortitzen 4000 lliures pel Clergat de l'Església, 1000 les "Almoynes majors de la mateixa vila", i 500 l'Hospital, de les quals en va concedir 2000, 500 i 500 respectivament (82). En 1645 el privilegi alcança la xifra de 8000 lliures que podrà amortitzar l'Església de Vila-real, a petició del braç reial (83).

G) Justícia. Els temes relacionats amb la justícia depenien directament de l'autoritat reial, d'ahi que en molts aspectes foren les corts qui tenien competència respecte a ella, no sols en la promulgació de la legislació, sino també en l'organització de la mateixa, retribucions dels seus oficials (el Justícia i el Lloctinent d'aquest), i fixació de corts o tribunals complementaris (bailia). Exemples de tot açò els trobarem a les peticions de Vila-real (84). La crisi del segle XVII afectà considerablement el poder adquisitiu dels sous dels oficials, d'ahi que no siga estrany que es sol·licite l'ampliació d'aquest. Al justícia de Vila-real se li fixa en 1506 el sou de 5 lliures (85), que van augmentant fins 25 a les darreries del segle XVI, i fou en 1604 quan, pels "excessius treballs per raho de son ofici", es demana al rei que li asigne altres 25 lliures que, finalment, no serà acceptat, tot i que es fixarà el sou en 40 lliures (86), més les 10, que també se li concedeixen en aquestes corts al Assessor del Justícia, a deduir de les penes que imposen (87). Al mateix temps, al Lloctinent se li assignarà un salari de 20 lliures (88). En 1626 s'incrementaran de nou els sous del Justícia, que rebrà 10 lliures més, i del Lloctinent en 5 lliures (89).

Però no tot fou augment de sous. En 1604 Vila-real consegueix que s'aplique al seu terme la jurisdicció que el Fur valencià assigna als Bails, establint cort o tribunal per als assumptes reservats a aquesta autoritat, generalment de competència patrimonial (90) i, en 1645, se sol·licita no es distraiga el Justícia en funcions de comisari de guerra,

fent-se càrrec de temes militars com custòdia de presos i soldats, així com que les seues atribucions alcancen també a l'estament dels cavallers, ja que alguns d'aquests defugen respondre davant la justícia local amparant-se en privilegis de classe (91).

Per últim, en la qüestió dels delits, Vila-real en 1626 sol·licità s'ampliaren les penes per a aquells que robaven el gra emmagatzemat als graners, amb el consegüent perjudici per als seus amos en moments de carestia (92).

H) Oficis municipals. Tan sols un acte de cort en 1645 farà referència als Oficials del municipi exceptuant els de justícia, per tal que qui siga deudor a la vila no puga exercir ofici en ella, ja que evidentment això va en deterioració de liquidar-se aquestes (93).

I) Guerra. L'increment dels conflictes bèlics, sobretot durant la guerra de Catalunya, farà que en 1645 la vila sol·licita que, quan s'allotgen tropes, lo qual es freqüent ja que "està en lo camí real", l'avitual·lament siga obligació dels llocs veïnals, a la qual cosa s'oposà formalment el síndic de Castelló. La resposta reial fou vaga: "sa magestat te manat a son lloctinent general disponga en tal forma els trànsits dels soldats que no ni ha atja inconvenients" (94).

J) Crisi institucional. Ja ens hem referit anteriorment a tota la conjuntura que planteja el segle XVII. La tendència al reforçament de l'autoritarisme provocava la reacció de les parts estamentals, tot demanat es resignase la vigència del privilegis particulars, així com Vila-real farà el 1645 (95), al temps que es defenien de les intromissions dels oficials reials, plantejant conflictes institucionals en els quals es deixava entreveure la manca d'immunitat dels oficials de la vila, que són dutes a tribunals mentre són en l'exercici de la seua funció, amb el consegüent perjudici al govern local (96), el favoritisme dels oficials reials (97), la interferència en matèries que eren competència de l'autoritat local (98), així com els conflictes de caràcter jurisdiccional (99).

K) Vària. Incloem aquí solament l'esment en aprovar-se el fur LI, de les corts de 1533, relatiu a la incorporació de la jurisdicció criminal de la Vila d'Onda, donat el caràcter de model que té la referència en citar-se el cas de Vila-real i alguns privilegis concedits a aquesta sobre el tema (100).

4.- CONCLUSIÓ

Com podem veure, en certa manera les peticions de Vila-real a les corts coincideixen amb les tendències del moment. Al segle XVI seran les preocupacions per la recuperació dels préstecs, així com els temes relacionats amb la defensa de la costa. Hisenda i pirateria són dos bons exemples dels problemes del poder de l'època. El segle XVII ofereix

una major sol·licitud que respon a la defensa de les prerrogatives locals, davant l'avenç de les autoritats reials, clar reflex de la dinàmica que mou el país, on aquest tipus d'activitats es correspon amb una lluita sorda entre centralisme i autonomia, que tingué en les comunitats locals un especial camp de conflictes, al mateix temps que es convivia amb una crisi econòmica forta, que incideix sobre els problemes d'alimentació (blat) i hisenda municipal (101).

NOTES

1. Veg. Lorenzo MATHEU y SANZ. *Tratado de la celebración de Cortes generales del reino de Valencia*. Madrid, 1677, Capítol primer, p. 3.
2. Germà COLOM i Arcadi GARCIA. *Furs de València*. Barcelona, 1970, Volum. I, p. 9.
3. Veg. l'obra de MATHEU y SANZ, que recull les aportacions fetes fins el moment per Pere BELLUGA. *Speculum principum*. València, 1440 y Cristóbal CRESPI DE VALLDAURA, *Observationes illustrate decissionibus sacri Supremi Regii Aragorum Consilii, Supremi Sanctae Cruciatæ et Regiæ Valentinae*. Lyon, 1662.

De l'obra d'En MATHEU es varen servir per escriure les seves:

Bartolome RIBELLES. *Memoria histórico-críticas de las antiguas Cortes del Reyno de Valencia*. València, 1810; Antonio de CAPMANY. *Práctica y estilo de celebrar Cortes en el Reino de Aragón, Principado de Cataluña y Reino de Valencia y una noticia de las de Castilla y Navarra*. Madrid 1821; Vicente BOIX. *Apuntes históricos sobre los fueros del Reino de Valencia*, València, 1855; Manuel DANVILA y COLLADO. *Investigaciones Histórico-críticas acerca de las Cortes y Parlamentos del Antiguo Reino de Valencia*. Madrid, 1905. Estudis més recents tracten d'explicar les corts com a institució. Val la pena de citar-ne com a exemple. Joan REGLA. *Aproximació a la Historia del País Valencià*. València, 1968; Sebastian GARCIA MARTINEZ. *Els fonaments del País Valencià modern*. València, 1968; REGLA y otros. *Història del País Valencià: De les Germanies a la Nova Planta*. Barcelona, 1975; James CASEY. *El Regne de València al segle XVII*. Barcelona, 1981.

4. MATHEU y SANZ. *Opus cit.*, Capítol Segon, pp. 17-26. Per més que la normativa demanava que les corts es celebraren dintre del Regne, a l'època moderna aquestes van tindre lloc a Monzón, vila enclauada en el regne d'Aragó, això va fer que les greuges foren constants per part dels convocats. Aquest aduien raons de contrafur; excepcions a això varen ser les corts de 1479, 1484-1488, 1604 i 1645. Aquest tipus de queixa va devenir, finalment, en un acte simbòlic de defensament dels privilegis territorials, i és força dubtós que el fet de cridar els valencians a l'Aragó fos una mena de despreci per part de Carles I, com adueix GAYANO LLUCH. *Els furs de València*, 1503, pp. 151-152; més bé tot fa suposar que es va tractar d'una qüestió pragmàtica, puix en el mateix lloc on es convoquen les corts són cridades totes les institucions de la Corona d'Aragó.

Per altra banda, fou freqüent l'aplaçament de la data d'inici de les corts. Veg. MATHEU y SANZ. *Opus cit.*, cap. Tercer, pp. 26-31; inclús més d'una no va arribar a tindre lloc, prenguem com exemple Dàmaso DE LARIO RAMIREZ. *Unas Cortes frustradas: Cortes valencianas de 1623, 1633 y 1640*. (Comunicació presentada al II Colloque sur del pays de la Couronne d'Aragó. Pau 1981. Actes en premsa).

5. Dintre de la Corona d'Aragó l'excepció a aquesta divisió en tres braços es va donar a les corts del regne d'Aragó. On trobem quatre al treçar l'estament militar en dues categories: "Barones" i "Caballeros". MATHEU y SANZ. *Opus cit.*, p. 35.
6. MATHEU y SANZ. *Opus cit.*, p. 77-78, els relaciona al parlar-ne dels que anaren a les corts de 1645.
7. GARCIA MARTINEZ. *Opus cit.*, p.p. 91-92.
8. Sobre això veg. MATHEU y SANZ. *Opus cit.*, pp. 40-41. Sobre la composició d'aquest braç, ibidem, pp. 87-113.
9. MATHEU y SANZ. *Opus cit.*, pp. 39-40.
10. IDEM, pp. 40-41 .
11. La composició que dona de localitats és corresponen amb les que varen ser-ne convocades l'any 1645. Algunes d'aquestes no varen ser-ne convoquades amb anterioritat. MATHEU y SANZ. *Opus cit.*, pp. 141-145.
12. Veg. l'actitud dels reis de Ferran II fins a Felip IV en MATHEU y SANZ. *Opus cit.*, p. 147. L'any 1626 es va presentar per l'estament afectat actes de cort que afavorien les reformes. DE LARIO RAMIREZ. *Cortes del reinado de Felipe IV. Cortes valencianas de 1626*. Valencia, 1973, p. 182. La polèmica va arribar al seu punt àlgid en 1645. GUIA MARIN. "La ciudad de Valencia y el brazo real. Las Cortes de 1645" a *Homenaje al Dr. Juan Reglá Campistol, vol. I*. Valencia, 1973, pp. 583-596.
13. Aquestes diferències en G. COLON i A. GARCIA. *Opus cit.*, pp. 12-14.
14. Aquest hi era l'ordre de celebració, això no vol dir que no es canviés. A les corts de 1645 a la Proposició va seguir la Oferta i l'acceptació del subsidi o servei. Un magnífic estudi d'aquestes corts l'ha fet Lluís GUIA MARIN. *Cortes del reinado de Felipe IV. Cortes valencianas de 1645*. Valencia, 1984, pp. 9-192.
15. MATHEU y SANZ dedica el capítol XXIII a parlar dels trets més importants d'aquests i de les diferències amb les corts. *Opus cit.*, pp. 246-250.
16. Ernesto BELENGUER CEBRIA. *Cortes del reinado de Fernando el Católico*. Valencia, 1972, pp. XIV-XVI.
17. IDEM. No coneixem les de 1479 i 1495.
18. Ricardo GARCIA CARCEL. *Cortes del reinado de Carlos I*. Valencia, 1973.
19. Emilia SALVADOR ESTEBAN. *Cortes valencianas del reinado de Felipe II*. Valencia, 1973.
20. Eugenio CISCAR PALLARES. *Las Cortes valencianas de Felipe III*. Valencia, 1973.
21. DE LARIO RAMIREZ. *Cortes. . . de 1626* i GUIA MARIN. *Cortes. . . de 1645*.

22. L'esquema de l'evolució de la preponderància de l'Estat a P. ANDERSON. *El Estado absolutista*. Madrid, 1979. Per la defensa de les atribucions de la comunitat veg. l'estudi de GUIA MARIN a les corts de 1645. *Opus cit.*,
23. CISCAR PALLARES. *Opus cit.*, p. 107.
24. No consta Síndic de la vila a les corts de 1484-1888, 1528, 1564 i 1585. A les corts de 1542 va ésser representada per Rafael Martí de Vicianà, síndic de Borriana i a les de 1552 per Berenguer Peris, síndic de Castelló. GARCIA CARCEL. *Cortes. . .* p. 170 i 269.
25. BELENGUER CEBRIA. *Cortes. . .*, p. 67.
26. IDEM, pp. 164-165.
27. GARCIA CARCEL. *Cortes. . .*, p. 67.
28. IDEM, p. 118.
29. IDEM, p. 170. El treball més recent i complet sobre Vicianà a Sebastián GARCIA MARTINEZ. Estudi preliminar a la reedició de la "Crónica. . ." de Martí de Vicianà. Valencia, 1983.
30. GARCIA CARCEL. *Cortes. . .* pp. 162-163.
31. IDEM, p. 224.
32. IDEM, p. 217.
33. IDEM, p. 269.
34. IDEM, p. 260.
35. CISCAR PALLARES, *Cortes. . .*, p. 107.
36. IDEM, p. III.
37. DE LARIO RAMIREZ. *Cortes. . .* p. 19 i 219.
38. IDEM, p. 80.
39. IDEM, p. 82.
40. GUIA MARIN. *Cortes. . .*, p. 422.
41. GUIA MARIN. *Cortes. . .*, p. 328-331 i 401.
42. Bartolome RIBELLES. *Opus cit.*, p. 28. Aquest autor admet, malgrat tot, una degradació de la finalitat de la institució que comença a les corts de 1626.
43. MATHEU y SANZ. *Opus cit.*, pp. 226-227. El capítol XXI estudia els actes de cort.
44. Al llarg del segle XVI hi ha dues disposicions com a mitja —amb l'excepció de les corts de 1547 on trobem 4—. Al segle XVII apareix una cursa més alta.
45. BELENGUER CEBRIA. *Cortes. . .*, pp. XII-XXIX i *València a la crisi del segle XV*. Barcelona, 1976.

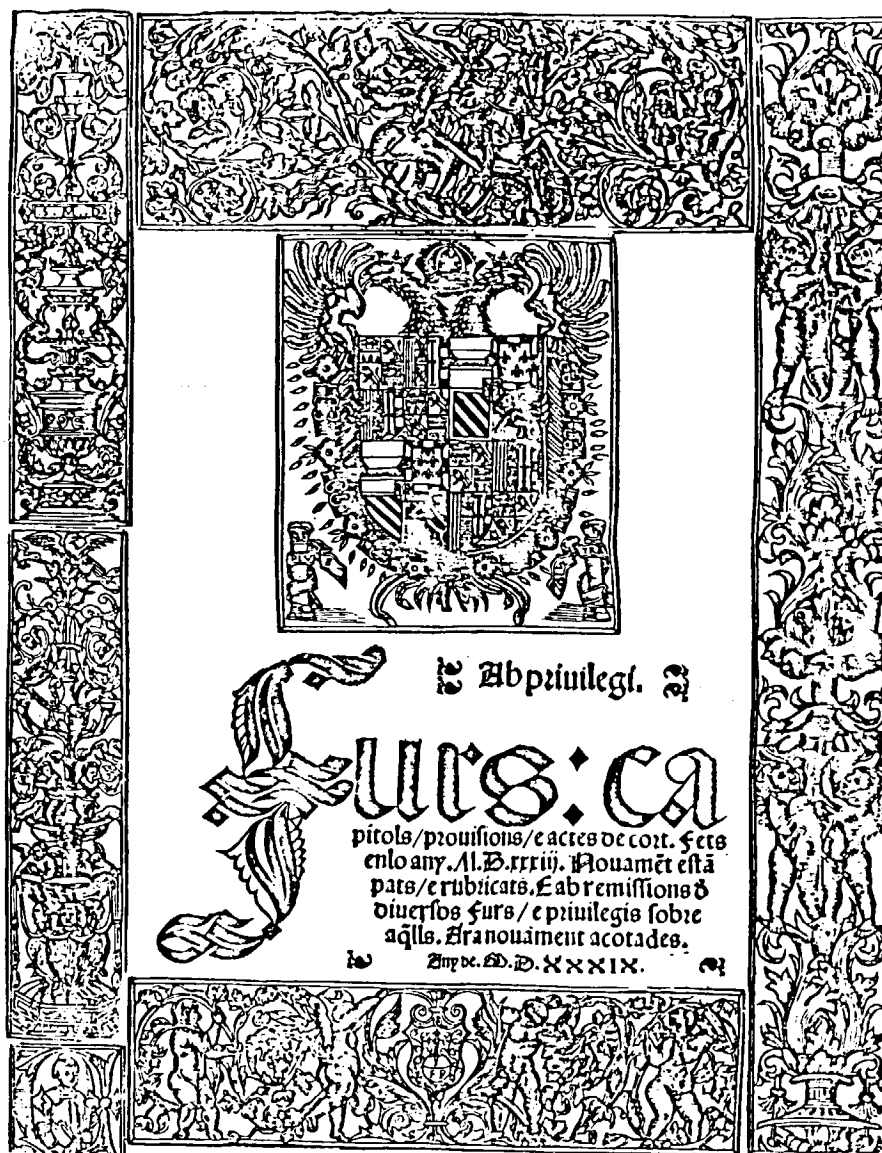
46. GARCIA CARCEL. *Cortes*. . . , pp. XII-XXIX i SALVADOR ESTEBAN. *Cortes*. . . , pp. VI-XVII.
47. La qüestió del subsidi a REGLA. *Aproximació*. . . , pp. 87-88; GARCIA CARCEL. *Cortes*; SALVADOR ESTEBAN. *Cortes*. . . ; Sobre la pirateria veg. Sebastián GARCIA MARTINEZ. *Bandolers, Corsaris i Moriscos*. Valencia, 1980. Les repercussions en el comerç marítim han estat estudiades per SALVADOR ESTEBAN. *La economía valenciana en el siglo XVI (Comercio de importación)*. Valencia, 1972; i les comunitats morisques valencianes a l'estudi ja clàssic d'En Joan REGLA. *Estudios sobre los moriscos*. Barcelona, 1974, veg. més que res les pàgines 195 y 218 i el llibre citat per GARCIA MARTINEZ. *Bandolers*. . .
48. REGLA. *Aproximació*. . . , p. 88-90.
49. Una bona biografia sobre Felip II en Geoffrey PARKER. *Felipe II*. Madrid, 1984.
50. GARCIA CARCEL. *Cortes*. . . Al llarg del seu regnat les va convocar sis vegades.
51. Les corts de 1604 en CISCAR PALLARES. *Cortes*. . . , La política de la unió d'armes vista pel seu promotor el Conde Duque de Olivares en J. H. ELLIOTT. *Richelieu y Olivares*. Barcelona, 1984, *El significat de les corts de 1645 i les seves repercussions en GUIA MARIN*. *Cortes*. . . , pp. 132-192.
52. Veg. BELENGUER CEBRIA. *Cortes*. . . , pp. XXVI-XXVII i p. 161-162.
53. La revolta de la serra d'Espadà ha estat estudiada per E. CISCAR I GARCIA CARCEL. *Moriscos i agermanats*. València 1974, pp. 153-173; i R. GARCIA CARCEL. "La revuelta morisca de Espadan". *Al-Andalus* (1976), pp. 121-146. La participació de Vila-real en Benito TRAVER GARCIA. *Historia de Villarreal*. Villarreal, 1909, pp. 117-127.
54. GARCIA CARCEL. *Cortes*. . . , p. 63, Capítol XVI de les corts.
55. IDEM., p. 152.
56. IDEM., p. 192. Capítol LIII.
57. IDEM. L'acte de cort dels braços militar i reial p. 253, Capítol III. La inclusió en la "oferta", p. 264.
58. Els límits del partit són citats per Gaspar de ESCOLANO. *Década primera de la historia de la insigne y coronada Ciudad y Reyno de Valencia (1610-1611)* Facsimil. Valencia, 1972, vol. IV. Llibre VII, p. 597.
59. El terme "viles marytimes de Castelló, Vilareal, borryana y almazora" el trobem en el "Proces dels magnífics Jurats de la Vila de Castelló contra lo magnífic advocat y procurador fiscal de sa Magestat, sobre poner Guardas contra los moros en el mar". ARXIU HISTORIC MUNICIPAL DE CASTELLO. *Procesos del Justicia (1520-1599)*.

60. Les qüestions de pirateria i aquestos fets en José Mª DONATE SEBASTIA. "La Torre del Rey. Notas para un estudio de la pirateria musulmana en el litoral". *Datos para la Historia de Villarreal, III*. Villarreal, 1975; p. 11-79. L'actuació de Castelló, que força tot el procés de corts és analitzada per Magin ARROYAS SERRANO. "Piratas y cautivos en el Castellón de la primera mitad del siglo XVI. Conflictos institucionales sobre la defensa de la costa"; comunicació presentada al Congrés Històric *Ciudad y Mar en la Edad Moderna*. Cartagena, 1984 (en premsa).
61. DONATE SEBASTIA. *La Torre*. . . , p. 50. Malgrat l'afirmació cal enfrontar-la amb l'actitud de reclamació dels préstecs.
62. GARCIA CARCEL. *Cortes*. . . La petició dels braços en la p. 93 i el compromís a les pp. 113-114.
63. IDEM. p. 150-151.
64. IDEM. p. 189, Capítol XLII.
65. IDEM. La cita de 1548 a la pag. 219 i la de 1552 a la p. 264.
66. Les mesures de Felip II a GARCIA MARTINEZ. *Bandolers*. . . p. 52 i ss.
67. SALVADOR ESTEBAN. *Cortes*. . . , p. 141, Capítol CCXXXIX.
68. DE LARIO RAMIREZ. *Cortes*. . . p. 148, Acte de cort del braç reial, capítol CLXXI.
69. GARCIA CARCEL. *Cortes*. . . , p. 190. Capítol XLVII.
70. GUIA MARIN. *Cortes*. . . , pp. 330-331; Acte de cort del braç reial, capítol 185.
71. No hi ha a l'edició de les corts de 1604 cap menció d'aquest acte de cort.
72. DE LARIO RAMIREZ. *Cortes*. . . , p. 130, Acte de cort del braç reial, capítol LXXXVI.
73. La petició de 1626 a DE LARIO RAMIREZ. *Cortes*. . . , p. 130, capítol LCCCXVII i la de 1645 a GUIA MARIN. *Cortes*. . . , p. 329, capítol 180.
74. GUIA MARIN. *Cortes*. . . p. 328, Acte de cort del braç reial, capítol 177.
75. Veg. l'estructura de la terra a la Plana a Concepció DOMINGO PEREZ. *La Plana de Castellón. Formación de un paisaje agrario mediterraneo*. Castellón 1983. La importància dels recs a TRAVER GARCIA. *Opus cit.*, pp 471-479.
76. DE LARIO RAMIREZ. *Cortes*. . . , p. 131, Acte de cort del braç reial, capítol LXXXVIII.
77. GUIA MARIN. *Cortes*. . . , pp. 328-329, Acte de cort del braç reial, capítol 179.
78. IDEM. p. 329, Acte de cort del braç reial, capítol 181.
79. Un estudi d'aquesta qüestió a Juan BRINES BLASCO. "El proceso de amor-

tització eclesiàstica en el País Valencià", *Estudis*, 3. València, 1974, pp. 5-30.

80. CISCAR PALLARES. *Opus cit.*, p. 131, Acte de cort del braç eclesiàstic, capítol XXXVIII.
81. DE LARIO RAMIREZ. *Cortes. . .*, p. 102, Acte de cort del braç eclesiàstic, capítol XXXVII.
82. IDEM. p. 129, Acte de cort del braç reial, capítol LXXXIV. Les recerques relatives a l'hospital de la Vila a TRAVER GARCIA. *Opus cit.*, pp. 297-307 i José Mª DONATE SEBASTIA. "El Hospital de San Miguel y Santa Lucía. Siete siglos de historia, en 100 documentos", *Datos para la Historia de Villarreal*, VI. Villarreal, 1984, pp. 8-98.
83. GUIA MARIN. *Cortes. . .* p. 401, Acte de cort del braç reial capítol 365.
84. Pot seguir-se l'estudi dels oficials de Justícia a l'article de DONATE SEBASTIA. "El gobierno de la villa". *Datos para la Historia de Villarreal*, VI. Villarreal, 1984, pp. 111-115.
85. IDEM. p. 114
86. CISCAR PALLARES. *Cortes. . .* p. 153, Acte de cort del braç reial, capítol LXXXI.
87. IDEM. p. 144, Acte de cort del braç reial, capítol XXIX.
88. IDEM, pp. 144-145, Acte de cort del braç reial, capítol XL.
89. DE LARIO RAMIREZ. *Cortes. . .*, p. 129, Acte de cort del braç reial, capítol LXXXI.
90. CISCAR PALLARES. *Cortes. . .*, p. 145, Acte de cort del braç reial, capítol XLI.
91. GUIA MARIN. *Cortes. . .*, p. 331, Actes de cort del braç reial, capítols 186 i 187.
92. DE LARIO RAMIREZ. *Cortes. . .*, p. 130, Acte de cort del braç reial, capítol LXXXV.
93. GUIA MARIN. *Cortes. . .*, p. 329-330, Acte de cort del braç reial, capítol 182. Aquest fet a la veïna vila de Castelló es una de les manifestacions permanents a les ordinacions per l'elecció dels oficis municipals. Magin ARROYAS SERRANO. "Insaculación y oligarquía municipal. Aportación al estudio de gobierno municipal de Castellón a finales del siglo XVI", congrés nacional Jerónimo Zurita, su época y su escuela. Zaragoza, 1983 (en premsa).
94. GUIA MARIN. *Cortes. . .*, pp. 331-332, Acte de cort del braç reial, capítol 188.
95. IDEM, p. 330, Acte de cort del braç reial, capítol, 183.
96. IDEM, p. 330, Acte de cort del braç reial, capítol, 184.

97. IDEM, p. 329, Acte de cort del braç reial, capítol, 181.
98. IDEM, pp. 330-331, Acte de cort del braç reial, capítol 185.
99. IDEM, p. 328, Acte de cort del braç reial, capítol, 178.
100. GARCIA CARCEL. *Cortes. . .*, p. 58, Rúbrica LI.
101. J. CASEY, *Opus cit.*, pp. 177-204.

APENDIX DOCUMENTAL

A) CORTS DE 1510

I.— Rubrica de la restitucio de la eleccio de deputats, e Comptadors ales Ciutats e Viles Reals: feta per lo Rey nostre senyor.

Iatsia en dies passats perlos abusos ques feyes en les eleccions de Deputats, e Comptadors deles Ciutats, e Viles Reals del nostre regne de Valencia: exceptada la dita ciutat de valencia, haguessen sequestrada a nostra Regia cort la dita eleccio, e suplicats en la celebracio deles presents Corts generals en la present vila de Monço: per los Sindichs deles dites viles hajan restituhit la dita eleccio ales dites Ciutats e viles: axi com ab lo present acte: a Cautela restituhim per bons e justs respectes: volents empero als abusos passats obviar, per donar orde ales eleccions fahedores daci avant. Statuhim: y ordenam que per quant la eleccio de Deputats se deu fer deles Ciutats, e viles mes principals del dit regne. Perço volem, e manam que la eleccio de Deputats sols se faça deles Ciutats e viles següents: coes Xativa, Oriola, Alacant, Morella, Alzira, Castello, Vilareal, Ontinyent, e Alcoy: per la forma següent: coes que en la primera eleccio fahedora se haja de elegir primerament lo Deputat dela ciutat de Xativa, e la segona eleccio haja de esser feta dela ciutat de Oriola. La tercera dela ciutat de Alacant. La quarta dela vila de Morella. La quinta dela vila de Alzira. La sisena torna a la ciutat de Xativa: per quant aquella es populosa, y paga molt mes que nenguna deles altres en lo deret del general. Y es molta raho que aquella haja alguna porrogativa (sic) mes que nenguna deles altres. E apres de Xativa següent lo dir orde: sia la setena eleccio dela vila de Castello dela plana. La huytena sia dela ciutat de Oriola: perque essent aquella apres dela ciutat de Xativa populosa: es molta raho que aquella tinga alguna porrogativa (sic): com es dit dela ciutat de Xativa. E la novena eleccio sia dela vila de Vilareal. E la dehena sia dela vila de Ontinyent. Ela onzena dela vila de Alcoy. Enaxi que finit lo torn, o Boixart dels dits onze anys perlo orde e forma dessus dita: torne a esser feta eleccio de Deputats: començant altra vegada ala Ciutat de xativa. E següent lo orde dessus recitat. La segona eleccio sera dela ciutat de Oriola. E axi deles altres ciutats, e viles segons lo orde dessus recitat. E axis segueixca perpetualment. Vicecancellarius.

(COSTILLA, f. XIX; BELENGUER, p. 161).

II.— (De eleccio de Deputats)

E per quant es molt rahonable cosa que los qui per nostre servey han treballat en la present Cort sient remunerats en alguna manera. Perço provehim, manam, y ordenam que les primeres eleccions fahedores de Deputats, e comptadors deles dites ciutats, e viles: sien ipso facto dels Sindichs qui de present se troben personalment en les dites cort coes de micer Francesch Domingo Olzina per Xativa, en Gomez Daroca per la ciutat de Oriola, en Antoni Mingot per Alacant, en Joan Guerau per Morella, en Pere Gil per Vilareal, en Alfonso Ballester per Paniscola. En axi que advenint les dites primeres eleccions de Deputats e comptadors: los dits Sindichs dessus nomenats sien aguts per nomenats, y elets per Deputats, e comptadors en

les dites primeres eleccions: axi com si fossen jurats en cap no obstant lorde dessus donat en les dites eleccions. E finit lo dit llur trienni, o si aquells o algu de aquells era mort: que la eleccio se faça en e per la forma ja dessus donada. Vicecancillarius.

(COSTILLA, f. XIX v.; BELENGUER, p. 162)

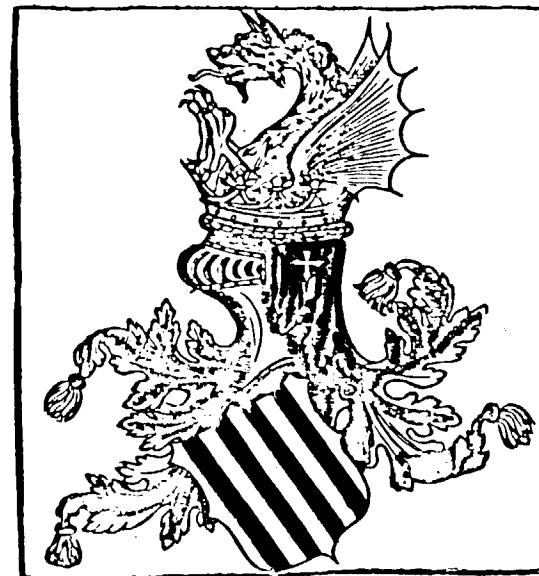
B) CORTS DE 1533

I.— Rubrica LI. Que la jurisdicció criminal e mer imperi dela vila de Onda sien incorporats al patrimoni e corona Real.

Item senyor, en les Corts generals que per vostra Magestat foren celebrades en lany M.D.xxviii, en la present vila de Monço: a supplicacio del bras Real del Regne de Valencia per vostra Magestat ab expres acte de Cort foren incorporats, vints e aggregats al se patrimoni Real la jurisdicció Criminal, e mer Imperi dela vila de Onda. E jat sia los dits mer Imperi e jurisdicció Criminal sien inalienables en virtut de diversos Furs e Privilegis del dit regne e altres: specialment a dita vila atorgats: senyaladament per lo privilegi del alt Rey en Pere segon. Datis en la Seu de Valencia a xviii de les calendes de Octubre del any M.cccxxvi, lo qual parla dela ciutat tunch vila de Xativa: e deles viles de Morella, Morvedre, Alzira, Castello, Borriana, Vilareal, Liria, e altres viles e lochs del dit Regne. E per dos privilegis del rey en Alfonso tercer: dels quals lo primer fonch dat en Valencia a xxviii de Janer any de M.ccc.xviii, et laltre en lo camp Real del dit senyor rey en sancta Maria la major a xxi de Juny del any M.cccc.xxxviii. Nores menys senyor: per quant apres dela data dels dits privilegis per lo alt e catholich rey don Ferrando fonch feta certa alienacio e transportatio dela dita jurisdicció criminal e mer imperi en la persona y en favor del ilustre don Alonso de Arago quondam duch de Vilafermosa: per hon ab molta raho se pot tembre e recelar que semblantment la dita jurisdicció, e lo dit mer imperi no sien alienats de fet e contra los dicts actes de cort. Perço molt humilment supplica a vostra Magestat lo bras Real sia merce de aquella ab acte dela present Cort provehir e declarar: que la dita jurisdicció criminal e mer Imperi dela dita vila de Onda son axi incorporats e aggregats al dit vostre Real patrimoni e a vostre Real corona que per ningun temps e per ninguna via, forma e manera, causa e raho poden esser alienats, transportats ni separats dels dits patrimoni e corona Real: axi com son les dites ciutats de Xativa e viles de Morella, Morvedre, Alzira, Castello, Borriana, e Cullera. E que la dita jurisdicció Criminal e mer Imperi son entesos e compresos en tots los furs e privilegis per los quals semblants alienacions e separacions son prohibides: e senyaladament volent e manant vostra Magestat que la dita jurisdicció e mer imperi sien entensos e compresos en los privilegis de super calendats e axi com si en dits furs e privilegis fos feta expressa mencio dela dita jurisdicció e del dit mer imperi e dela nova incorporacio feta de aquells en les dites corts propassades. E que en la dita nova incorporacio dela dita jurisdicció e mer imperi sien hagudes per dites scrites enteses: e totalment repetides totes e qualsevol paraules que per corroboracio, validacio e seguretat dela incorporacio deles dites viles e inalienacio de aquelles en los dits privilegis e qualsevol de aquells son

FVRS E ACTES DE CORT FETS E ATOR- gats per lo inuiatissimo Señor Don

Carlos, Emperador y Rey nostre Señor, als regnicoles dela ciutat, y regne
de Valencia, en les corts per aquell celebrades, en la vila de Mon-
ço, als regnes de Arago, Valencia, y principat de Catalunya
En lo any de la natiuitat de nostre Señor Dey
M. D. XXXVII.

La present obra de Furs son impressa en la molt hoble ciutat de Valencia,
per industria de Ioan de Mey Empremtador de libres. A vint
y vn dia del mes de Abril. En lo any de nostre Señor Idú
Christ M. D. XXXV.

dits escrits contengudes y expressades: axi com si aquelles iuxta lur serie e tenor et de verbo ab verbum en la desus dita nova incorporacio e inalienacio fossen continuades, recitades, e apposades: manant que lo dit acte de cort sia publicat insertat e continuat entre los furs e actes de la present cort. Plau a sa Magestat. Maius, vicecancellarius.

(MEY, ff. XIIIv.-XIII; GARCIA, pp. 58-59).

II.—CAPITOL XVI.

Item mes se donen per liquits les quantitats que les ciutats y viles reals han despeses en les reduccions Despadan y Bernia. E lo mateix se entenga en los prestechs fets per Xixona, Penaguila, e Vilareal. Item lo de dona Angela de Muncada, lo de don Ramon Ladro, lo de don Alonso de Cardona. Item lo del duch de Gandia segons sa provehit. Item tot lo ques deu per prestechs fets en lo temps dela germania: que consta per liquidacio y certificatoria del mestre Racional: y que sia lo mateix per lo ques presta, a obs dela guerra Despadan. Maius, vicecancellarius.

(MEY, f. XVI; GARCIA, p. 63)

C) CORTS DE 1537

I.—Sa Magestat fa merce als de Vila real y Castello que foren cativats per los moros de allende de certa quantitat en subvencio del rescat.

Item Señor lo vostre loctinent general per obviar als insults que de cascun dia fan los moros cossaris enemichs de nostra sancta fe catholica y de Vostra Cesarea Magestat provehi e mana que les gents de les vostres viles de Castello, Borriana e Vila real e altres del dit regne estiguessen armades e concertades pera poder exir, a socorrer en qualsevol necessitat que ocorregues en aquella partida de regne e que aço fessen a ordinacio e manament del loctinent de governador della lo riu Duxo: e ses seguit que arribant certes fustes de moros al cap de Orpesa e combatent la torre que en lo dit cap es feta per manament del vostre loctinent general e ab ajuda per Vostra Magesta en la obra de aquella feta com sia molt important lo dit loctinent de governador provehi e mana que les gents de les dites viles de Castello y Vilareal ab les banderes de dites viles hixquessen a socorrer la dita torre com de fet hixqueren e peleant ab los moros alguns de les dites viles foren morts e alguns presos los quals costaren de rescat sis milia ducats ço es los de Castello quatre milia ducats, e los de Vila Real dos milia ducats per pagar los quals son estats carregats diversos censals e de aquells sen paga interes. E com Sacra Magestat la dita gent sia exida per manament e provisio del vostre loctinent general e per orde donat per aquell al dit loctinent de governador e acompanyant aquell per fet dit socorro, e no sia just ni ha raho conforme que los rescatats paguen los rescats de sos bens propis, ni es just que les dites universitats sostinguen lo dany de dists rescats puix no hixqueren per propria voluntat ni auctoritat ans compellides y constretes per los manaments del dit loctinent de governador: Supliquen perço los tres braços per lo interes notori de aquells com se puga seguir cascun dia en cascuna de aquelles semblant infortuni, sia merce de Vostra Magestat manar pagar lo dit res-

cat ab los interessos de aquell, puix de aquell se responen censals. Sa Magestat los fa merce de la tercera part de aquest rescat, laltre tercera part paguen los damnificats, y laltra part la vila de Castello. Y en respecte de Vila real sa Magestat pagara la tercera part y lo restant la dita vila de Vila real y contribuyra en los interessos per la tercera part puix no excedeixca trescents ducats. Maius, vicecancellarius. (MEY, ff. X-Xv.; GARCIA, pp. 93-94).

II.—Oferta.

Item Señor que la tercera part de es dites cent milia liures del dit servey haja de servir e esser convertida en satisfer als agreujats qui seran naturals del dit regne, e per als deutes dels de dit regne que Vostra Magestat havia donats per liquits e dona Vostra Magestat per deutes liquits ab lo present acte de cort los albarans de scriba de racio e los deutes de les consignacions fetes per Vostra Magestat sobre la tresoreria general de les quals constara ab privilegi, e altres legitimes cauteles e debitoris sobre la tresoreria general. E lo residuum que restara a pagar de tots los deutes y quantitats que per Vostra Magestat foren donats per liquits en les corts passades e provehits se pagassen de la tercera part del servey fet en les dites corts que foren axi mateix declarats per los jutges de cort y examinadors de greuges de les dites corts passades e lo ques declarara per los jutges de greuges en les presents corts e les quantitats prestades e despeses fetes per raho de la serra Despadan e germania ab certificatoria de aquella persona, o persones a qui per Vostra Magestat es estat, o sera comes. E axi mateix dona per liquits los quatorze milia ducats que per la generalitat de la dita ciutat y regne de Valencia foren prestats a Vostra Magestat per la reductio dela serra Despadan e axi mateix dona per deute liquit les mil liures de les quals Vostra Magestat ab sa real provisio feu gracia e merce a dona Maria Magdalena Claramont y de Tolza: E axi mateix aquells dos milia trescents ducats que per Vostra Magestat son estats promesos pera subvencio del rescat de les viles de Castello e vila Real donant poder y facultat al dit loctinent general de Vostra Magestat en lo dit regne faça dita reparticio segons es acostumat conforme als capitols de la present oferta repartin en los sobredits la dita tercera part del dit servey cobradors en les darreres pagues de la dita tacha. Maius, vicecancellarius. (MEY, ff. XX-XXv.; GARCIA, pp. 113-114).

D) CORTS DE 1542

I.—Sobre lo rescat dels de Castello que foren presos per moros en lo cap de Orpesa.

Item Señor com a supplicacio dels tres braços del dit vostre regne de Valencia en les corts ultimament celebrades sia estada per Vostra Magestat feta merce a les vostres viles de Castello e Vilareal de dos milia ducats per lo terç de aquells sis milia ducats per los quals ne rescataren les persones de les dites viles captivades per los Moros, o Turchs enemichs de nostra sancta fe catholica anants en companya del Governador dela plana per orde donat per lo vostre loctinent general a socorrer la torre que en lo cap de Orpesa ab adjutori de Vostra Magestat es estada feta en subvencio y adjutori dela solucio e paga del dit rescat. E per lo semblant fonch feta

merce a les dites viles de trecentos ducats per als interessos dels dits dos milia ducats dela merce: e axi mateix sia estat proveyt e manat que lo altre terç en respecte de la dita vila de Castello pagas la dita vila en lo altre terç pagassen les persones rescata- des, y en respecte de la dita vila de Vilareal pagas los dos terços la mateixa vila, e en un capitol dela oferta en dites corts a Vostra Magestat fecta les dites quantitats son stades donades per liquides a effecte que dela tercera part del servey offert a vostra Magestat consignada perals agreujats dela dita cort se paguen. E com sacra Magestat les dites viles paguen grossos interessos per raho del dit rescat e les quan- titats deles quals Vostra Magestat ha fet merce nos cobraran ni poran cobrar tant promptament, per hon les pensions dels censals carregats per obs del dit rescat exorbiran molta mes quantitat que no pugen les quantitats deles quals per Vostra Magestat es estada feta merce, y axi se seguira no sols a les dites viles e cascuna de aquelles, empero als particulars de aquelles gran dan e detriment a causa que ya ans del dits rescats les dites viles ab molta difficultat y treball podian suportar los grans y excessius carrechs y censals que sobre si tenian, e pagant Vostra Magestat tot lo dit rescat e interessos de aquell del terç dels serveys a Vostra Magestat offerts y offeridors e per Vostra Magestat consignats e consignadors perals agreujats deles corts sera relevar e apartar les dites viles e poblats en aquelles de tan gran carrech e oppresio. Per tal lo braç real del dit vostre regne de Valencia humilment suplica a Vostra Magestat sia de sa merce pagar tot lo dit rescat e interessos de aquell a con- signar aquell en los terços dels serveys deles corts a Vostra Magestat offerts y offe- ridors, e per Vostra Magestat perals agreujats de aquelles consignats e consignadors. Ques observe lo que sa Magestat te proveyt y que puguen concorrer en lo que sa Magestat ha deputat y deputara per als agreujats, y sa Magestat los fa merce ara de dos milia ducats ab quels posen en la part dels agreujats y que puguen concorrer en la dita part dels agreujats. Maius, vicecancellarius. (MEY, ff. XVv.-XVI; GARCIA, pp. 150-151).

II.— Que los tachadors dela cort del any M.D.xxxiii regoneguen (sic) la tacha, e si- no basta pera pagar lo que es degut a Morella, Castello, Vilareal, Buriana e altres viles, sia augmentat de manera que aquelles puguen esser pagades del ques es estat consignat.

Item Señor com lo tresorer dela vostra ciutat de Valencia haja consignat a les viles de Morella, Castello, Vilareal e Buriana, e a altres del dit regne certes quantitats quels eren degudes havedores de mossen Honorat Ioan Clavari per lo braç militar dela tacha del servey deles corts per vostra Magestat celebrades en lo any M.D.xxxiii y les dites viles no hajan pogut cobrar de aquell sino molt poca quantitat, perço que diu lo dit clavari que no te diners de la claveria, y axi de provisio del real consell de vostra Magestat en lo dit regne sia estat comptat, e nos troben pecunies pe- ra poderse pagar y dites quantitats se hajan de pagar per los del braç militar afi que cumplen la porcio que del servey los toca. Perço lo braç real humilment suplica a Vostra Magestat sia de sa merce manar als tachadors deles dites corts que regone- guda (sic) per ells la tacha del dit braç militar autmenten aquella en les persones del dit braç militar en tanta quantitat que baste ala porcio ques toca e cap del dit

servey affi que de aquella les dites viles puguen esser atesses del ques es estat con- signat. Plau a sa Magestat. Maius, vicecancellarius. (MEY, f. XIVv.; GARCIA, p. 152).

E) CORTS DE 1547

I.— Capítol XLII. Provisio circa la solucio de dos milia ducats per lo terç restant a pagar per sa Magestat del rescat de les persones de Castello y Vilareal que foren presos per moros al cap de Orpesa.

Item Señor com la Cesarea Magestat haje fet merce de pagar dos terços del rescat de les persones de Castello y Vilareal que foren preses per Moros al cap de Orpesa en lo any mil cinchcents trenta sis, e huy resta per pagar hun terç del dit rescat, que es de dos milia ducats, los quals ni les dites viles, ni los dits rescats, per ser persones pobres no poden pagar, e pateixen molts danys per los interessos de aquell. Supliquen perço los dits tres braços sia merce de vostra Alteza per les causes mateixes que han mogut a la Cesarea Magestat en subenir los dels dits dos terços mane que lo dit terç restant, que es dos milia ducats, e los interessos de aquells sien pagats per la Regia cort, signant aquells en lo terç dels servey offerts y offeridors. Plau a sa Alteza. (MEY, f. VIII; GARCIA, p. 189).

II.— Capítol XLVII. Que les pragmatiques atorgades per lo alt Rey don Alfonso a les viles de Castello y Vilareal, Borriana, Almagora, e lloch de Fradell prohibints esser fets arroços acorrecia y stancia se guarden inviolablement.

Item Señor com per pragmatiques Reals atorgades per lo alt Rey don Alfonso a les viles de Castello, Vilareal, Borriana, e Almagora, e lloch de Fradell sia prohibit en los termes de dites viles, e lloch de Fradell esser fet arroços, acorrecia, e stancia: les quals pragmatiques son molt utils pera la salut dels habitants en aquelles. Sup- liquen perço los dits tres braços sia merce de vostra Alteza provehir y manar aquelles dites pragmatiques esser confirmades per via de fur. Plau a sa Alteza ques guarden les pragmatiques inviolablement. (MEY, ff. VIIIv.-IX; GARCIA, pp. 190-191).

III.— Capítol LIII. Provisio circa lo quitament dels censals deles xxiii milia lliures carregades per les viles de Morella, Castello (sic), Vilareal, Burriana, e Paniscola per servey de sa Magestat.

Item Señor com en lo any MDxliii les viles de Morella, Castello, Vilareal, Borriana, e Paniscola per servey de la Cesarea Magestat hajan carregat censals en propietat de vint y tres milia lliures en annua pensio de trenta milia siscents sexanta sis sous huyt diners per indemnitat, e tuhicio de les quals ha consignat a aquelles les rendes Reals de dites viles, e posat aquelles entre mans, e poder de dites viles per obs de pagar les annues pensions dels dits censals: e la restant quantitat convertir en qui- tament dels dits censals, volentho haver dit segons en les capitulacions fetes entre la Cesarea Magestat e les dites viles sobre dit carregament se conte, e als quals se refiren: e per quant dela dita consignacio pagades les dites annues pensions resta

tan poca quantitat, que si los dits censals se hauran de quitar de dites restes serian quasi immortals, e per dar forma para los dits quitaments, perque mes promptament se fessen la Cesarea Magestat ab dita capitulacio solemnement promete, e jura que del servey de les primeres corts a aquell fahedor consignaria en la part del servey a sa Magestat pertanyent tanta quantitat quanta seria necessaria para quitar los dits censals pagar pensions prorates, e altres despeses degudes, e devedores fins al dia de la Real luycio, e quitament dels dits censals, e com se espere que en la cort que de present vostra Alteza celebra sera fet servey a la Cesarea Magestat e per conseguint sera cars, e loch que la dita promesa, e obligacio se effectue. Supliquen perço los tres braços sia merce de vostra Alteza provehir, e manar que la dita consignacio se effectue, e pose en execucio com convingue molt que les dites rendes Reals sien desmenyorades, e tornen a la rectoria Real, per que ab major facilitat la ballia general puixa pagar lo que deu. Sa Alteza supplicara a sa Magestat que mane provehir sobre la consignacio que diuen te promesa que sia effectuada, y es servit que tots sos drets resten salvos, e illesos a les dites viles.

(MEY, f. IVv.; GARCIA, p. 192).

IV.— Oferta.

Item Señor que vint milia trescents trenta tres lliures sis sous y huyt diners de les dites cent milia lliures del dit servey offert a vostra Alteza hagen de servir, y esser convertides en satisfer als agreujats que seran naturals del dit regne, e per als deutes del dit regne, e regnicols de aquell que vostra Alteza haura donats per liquits, e dona vostra Alteza per deutes liquits ab lo present acte de cort los albarans del scriva de racio, e los deutes de les consignacions fetes sobre la thesoreria general dels quals constara ab privilegi, o altres legitimes cauteles, e debitoris sobre la dita thesoreria general, e lo residuo que restara a pagar de tots los deutes, e quantitats que per sa Magestat foren donats per liquits en les corts passades, e fonch proveyt se pagassen de la tercera part dels serveys offerts en dites corts, e les quantitats que foren, e seran declarades axi mateix per los examinadors, e jutges de greuges de les dites corts passades, e presents, e les quantitats prestades, e despeses fetes per la rao de la serra Despadan, e germania, e seañaladament lo que resta a pagar dels onze milia ducats emprats per la fabrica de murs y valls, e axi mateix si alguna cosa resta per pagar de les cinchcentes lliures que empresta lo Capitol de la Seu en lo temps de la germania ab lo interes degut per rao de aquelles. E per lo semblant de les trescentes noranta tres lliures que en lo dit temps les persones del braç Ecclesiastich prestaren a la Regia cort. E axi mateix de les quatrecentes lliures que lo dit braç Ecclesiastich empresta per reductio de la dita serra Despadan. Les quals quantitats, e o lo ques pora pagar de aquelles se paguen de la tercera part del servey de les corts del any mil cinchcents quaranta dos e de les presents: e la quantitat que restara a pagar dels quatorze milia ducats que per la generalitat, e regne de Valencia foren emprats a sa Magestat. E lo que resta a pagar de la subvencio del rescat dels particulars de les viles de Castello, e Vila Real feta per sa Magestat en les corts dels anys mil cinchcents trenta set, e mil cinchcents quaranta dos. E o dels dos milia ducats dels quals en les presents corts vostra alteza los ha fet subvencio, y merce per al dit rescat. E lo que resta a pagar de les mil lliures de les quals sa

F V R S

CAPITOLS, PROVISIONS, E

ACTES DE CORT FETS EN LO ANY M D LII. STAMPATS, E RVBRICATS AB REMISSIÓ Y CONCORDANCIES DE DELS
ueros Furs y Priuilegis sobre aquells ara nouament acortades.

MD

LII.

Foron impressos en la insigne y coronada ciutat de Valencia per Joan de Mey Flindro, En lo Any M D LV.

Magestat feu gracia y merce a dona Madalena Claramunt y de Tolza. E axi mateix los deutes de la Regia cort que seran verificats. E los mil ducats dels quals sa Magestat feu gracia ala vila de Bocayrent, y lo que resta a pagar ala vila de Penaguila. E que sia donat poder, e facultat al Lloctinent general de vostra Alteza en lo dit regne que ensemps ab una persona de cada braç que sera eleta per los tachadors dels dits braços faça la reparticio de la dita part segons es acostumat fer en los sobredits crehedors.

(MEY, ff. XXIII-XXIIIv.; GARCIA, pp. 219-220).

F) CORTS DE 1552

I.— Acte de cort del braç militar i real. Capítol III. Que en les quantitats degudes per la Regia cort a les viles de Morella, Castello, Vila Real y Borriana consignades en alguns clavaris del braç Militar del any MDxxxiii se observe lorde contegut en lo present acte de cort.

Item Señor com a les viles de Morella, Castello, Vila Real y Borriana sien degudes per la Regia cort moltes quantitats, pera pagar les quals foren fetes consignacions en alguns clavaris del braç Militar del any mil cinchcents trenta y tres: e demanant-los la paga de dites consignacions aquells se son scusats, dient que lo que es stat assignat pera cobrar del braç Militar no basta a les consignacions que son stades fetes. E jatsia per sa Magestat en les corts del any mil cinchcents quaranta y dos fos provehit, manat, e comes a don Luis Crespi, tunc Sindich del braç Militar, que examinas dits comptes, e aquell no effectuas lo dit examen. E axi les dites viles Reals son frustrades de son credit, si per vostra Alteza noy es debitament provehit. Supliquen perço los dits dos braços sia merce de vostra Alteza provehir, e manar que lo sindich del braç Militar dins sis mesos apres de esser arribat en la ciutat de Valencia done obra ab tot efecte que los dits comptes sien examinats: e si los clavaris seran deutors que les dites viles sien pagades. E si lo dit examen no sera fet dins lo dit temps, o los dits clavaris no deuran tanta quantitat que baste a pagar les dites viles, que los tachadors del servey de la present cort hajan de fer la tacha tan llarga que baste a pagar la part tocant al braç Militar en dit servey, e lo que sera degut a les dites viles Reals. E si nou faran que los dits clavaris no puguin pagar quantitat alguna a ningun consignatari fins tant les dites viles sien satisfetes. Plau a sa Alteza. (MEY, f. XI; GARCIA, p. 253).

II.— Oferta. Capítol XVI.

Item Señor que vint milia trescents trenta tres lliures sis sous y huyt diners de les dites cent milia lliures del dit servey offert a vostra Alteza hajan de servir y esser convertides en satisfer als agreujats que seran naturals del dit regne, e per als deutes del dit regne, e regnicoles de aquell que vostra Alteza haura donat per liquits, e dona vostra Alteza per deutes liquits ab lo present acte de cort los albarans del scriva de racio, e los deutes de les consignacions fetes sobre la thesoreria general, dels quals constara ab privilegis, o altres legitimes cauteles e debitoris sobre la dita thesoreria general, e lo residuo que restara a pagar de tots los deutes, e quantitats que per sa Magestat foren donats per liquits en les corts passades, e fonch

provehit se pagassen de la tercera part dels servey offerts en dites corts, e les quantitats que foren y seran declarades, aximateix per los examinadors, e jutges de greuges deles dites corts passades, e presents, e les quantitats prestades, e despeses fetes per raho de la serra de Spadan, y germania: e senyaladament lo que resta a pagar dels onze milia ducats emprats per la fabrica de murs y valls. E axi mateix si alguna cosa resta per pagar de los cinchcents lliures que empresta lo Capítol de la Seu en lo temps dela germania ab lo interes degut per raho de aquelles. E per lo semblant de les trecentes noranta tres lliures que en lo dit temps les persones del braç Ecclesiastich prestaren per reductio dela dita serra de Spadan. Les quals quantitats, e o lo ques pora pagar de aquelles que se paguen de la tercera part dels serveys de les corts propassades, e presents. E la quantitat que restara a pagar dels quatorze milia ducats que per la Generalitat, e regne de Valencia foren emprats a sa Magestat a lo que resta a pagar de la subvencio del restan dels particulars de les viles de Castello y Vilareal, feta per sa Magestat y per vostra Alteza en les corts del any mil cinchcents trenta y set, quaranta dos, quaranta set. E lo que resta a pagar de les mil lliures de les quals sa Magesta feu gracia, e merce a dona Magdalena Claramunt y de Tolza. E axi mateix los deutes de la Regia cort que seran verificats. E los mil ducats dels quals sa Magestat feu gracia a la vila de Bocayrent. E lo que resta a pagar a la vila de Penaguila. E que sia donat poder, e facultat al Lloctinent general de vostra Alteza en lo dit regne, que ensemps ab una persona de cascun braç que sera eleta per los tachadors dels dits braços faça la reparticio de la dita part, segons es acostumat fer entre los dits crehedors.

(MEY, f. XIV.; GARCIA, p. 264).

G) CORTS DE 1585

I.— Capítol CCXXIX. Que lo Lloctinent general se abstinga de fer manaments a les Universitats contengudes en lo present capítol, que envien gent de cavall pera guardar la marina, sino es ab urgent necessitat.

Item per quant les viles de Castello, Vilareal, Borriana, Cullera, y honor de Corbera, son gravades de moltes despeses: perço que lo Lloctinent general de Vostra Magestat, sens causa urgent, e algunes vegades ab poca ocasio, mana a dites viles que envien gent de cavall pera guardar la marina, y senyaladament en lo estiu van de ordinari cinch y sis persones, y algunes vegades mes a despeses de les dites Universitats, supliquen a Vostra Magestat los dits tres estaments, sia de sa real merce manar al dit Lloctinent general, que si no es ab urgent necessitat se abstinga de fer semblants manaments, pera que dites Universitats que son del real patrimoni de Vostra Magestat sien relevades de les dites despeses, e dels molts altres inconvenients que de exir dita gent resulten a les dites Universitats, e particulars de aquells. Plau a sa Magestat. Figola Vicecancellarius.

(MEY, f. 33; SALVADOR, p. 141).

H) CORTS DE 1604

I.— Acte de cort del braç eclesiastic. Capítol XXXVIII. Que les Esglésies de Vila-real, y Vilafames sien franques de dret de amortizacio en quantitat de dos milia lliures cada una.

Item senyor supplica lo Braç Ecclesiastic sia vostra Magestat servir fer gracia y merce a les Esglésies de Vila real y Vilafames, de quatre milia lliures a cascuna de aquelles, franques de tot dret de amortizacio y sagell. Plau a sa Magestat ferlos gracia y merce del dret de amortizacio en quantitat de dos milia lliures tan solament per cascuna de dites Esglésies, ab que paguen un sou per lliura de dret de sagell. Covarruvias Vicecancellarius. (MEY, f. 59; CISCAR, p. 131).

II.— Acte de cort del braç real. Capítol XXXIX. Que al Iusticia de Vila real seli donen deu lliures de salari de les penes de la Cort per la part tocant a sa Magestat.

Item se supplica a Vostra Magestat que ab acte de la present Cort sia provehit y manat, que al Assesor de Iusticia de Vila real seli done cascun any per son salari trenta lliures, les quals haja de exigir y exigisca de les penes que dit Iusticia executara, ço es de la part tocant a vostra Magestat. Plau a sa Magestat, ab que lo salari sien sols deu lliures. Covarruvias Vicecancellarius. (MEY, f. 65v.; CISCAR, p. 144).

III.— Acte de cort del braç real. Capítol XL. Que lo Lloctinent de Iusticia de Vila real tinga de salari fins en vint lliures.

Item, per quant lo Lloctinent en lo offici de Iusticia per vostra Magestat en la dita vila, no te sino deu lliures per son salari, y los treballs que supporta per raho de son offici, son molt excessius, per esser la dita vila poble de cinchcents vehins: Supplica per tant dit Sydinch, sia de sa Real merce manar, que dit Lloctinent se puixa retenir y retinga vint lliures, reals de Valencia, per son salari: les quals puixa cobrar de penes e colonies terços a sa Magesta pertanyents en la prop dita vila y terme, compres lo salari que huy te per Privilegis de sa Magestat, etc. vel alias. Plau a sa Magestat. Covarruvias Vicecancellarius. (MEY, ff. 65v.-66; CISCAR, pp. 144-145).

IV.— Acte de cort del braç real. Capítol XLI. Que lo fur 28, titulo de curia et Baiulos, tinga lloch en la vila de Vila real.

Item que lo Fur 28, del Rey don Alonso lo primer, sub titulo de Curia et Baiulo, que comença Establim per lo Fur nou, que en la ciutat de Valencia etc, sia declarat haver y tenir lloch en la dita vila de Vila real, per quant la dita vila te les qualitats y requisicions necessaries, y militen en ella les causes que en les viles del Regne Reals contingudes y expressades en lo dit Fur. Plau a sa Magestat. Covarruvias Vicecancellarius. (MEY, f. 66; CISCAR, p. 145).

V.— Acte de cort del braç real. Capítol LXXXI. Que lo Iusticia de Vila real tinga fins en quaranta lliures de salari.

Item per quant lo Iusticia de la vila de Vila real te molts y molt excessius treballs per raho de son offici, y sols te vint y cinch lliures de salari, lo qual conforme a treballs, y la ocurrencia del temps, es molt tenue: Perço lo Braç Real supplica a vostra Magestat, tinga per be ab acte de la present Cort fer merce a dita vila de augmentar lo dit salari al dit Iusticia en summa de altres vint y cinch lliures: e axi que de huy avant dit Iusticia haja de tenir y tinga per son salari cascun any cinquanta lliures, les quals se puga returar de les penes y colonies de dit son offici; de tal manera que quanls se puga returar de les penes y colonies de dit son offici; de tal manera que quant done conte de aquell li sien preses en conte de legitima data y descarrech. Plau a sa Magestat que al dit Iusticia se li donen fins en quaranta lliures dels emoluments de la Cort, com se supplica. Covarruvias Vicecancellarius. (MEY, f. 70; CISCAR, p. 153).

I) CORTS DE 1626

I.— Acte de cort del braç eclesiastic. Capítol XXXVII. Amortizacio y drets de aquells, concedit a les Esglésies, posades en lo antecedent Item.

Item per lo molt que han perdut les Esglésies del Regne de Valencia, ab la expulsio dels Moriscos, y perque ab la devocio dels fells Christians puixa repararse en alguna cosa. Supplica lo Braç Ecclesiastic a Vostra Magestat, sia servit fer gracia y merce del dret de amortizacio a les Esglésies següents. Primo, a la Esglesia Catedral de Sogorb, fins en suma de dotze milia lliures, y a la de Oriola altres tantes, y al Capítol de Tortosa per a lo que te en lo Regne de Valencia sis milia lliures, pera lo Espital general de Valencia dotze milia lliures, peral Clero de la Parroquial de S. Salvador sis milia lliures, y pera la Confraria del Sant Crucifici, fundada en dita Parroquial quatre mil lliures, pera les restants dotze Parroquies de la ciutat de Valencia, a cascuna fins en suma de quatre mil lliures, y pera totes les Esglésies Parroquials del Arquebisbat de Valencia, que son moltes, com sab Vostra Magestat, y molt necessitades, noranta milia lliures, repartidores a disposicio, y beneplacit del Arquebisbe como no sien de les que a part inferius se nomenaran. Item, perals nou Convents que te la Regilio de la Merce en lo Regne, catorze milia lliures, peral Convent de Sant Miguel de los Reyes, sis milia lliures, pera Sant Vicent Martyr Convent de la cas de Poblet, tres milia lliures, pera les Parroquials de Quart, y Aldaya, dos milia lliures, per lo Abadiat de Mont-Sant, que es de Valldigna, sis milia lliures, y pera les Esglésies de la Vall, dos milia lliures, peral Monestir de les Monjes de la ciutat de Sogorb, dotze milia lliures, pera la Confraria de nostra Señora dels Desemparats, sis milia lliures, pera les viles de Altura, y les Alcubles quatre milia lliures, pera Benifaça quatre milia lliures, y perals llochs dos milia lliures, perals Convents de Monjes de S. Ana y S. Ursola a cada hu dos milia lliures. Item pera la vila de Cabanes dos milia lliures, peral Colegi del Beato Senyor don Thomas quatre milia lliures, pera la Esglesia de Muchamel mil lliures, pera la de la vila de Ayora quatre milia lliures, pera Santa Maria de Alacant dos milia lliures, pera la

vila de Ademuz dos milia lliures, peral lloch de Ares de Alpont mil lliures, pera Santa Maria, y Sant Salvador de la vila de Elig dos milia lliures, la casa dels chichs de S. Vicent Ferrer sis milia lliures, la Esglesia de Vilareal dos milia lliures, (. . .) pera les Esglesies dels Bisbat de Tortosa quinze milia lliures a disposicio del Bisbe, sens encloure les de Montesa, ni la Esglesia de Vilareal. Plau a sa Magestat fer gracia, y merce als infrascrits del dret de amortizacio degut de les cantitats davall escrites, pagant tan solament un sou per lliura de sagell, ço es, (. . .) a la Esglesia de Vilareal mil lliures (. . .)

(MARCAL, ff. 41-41 v.; DE LARIO, pp. 101-102).

II.— Acte de cort del braç real. Capítol LXXXI. Salaris augmentats al lusticia, y lloctinent de Vilareal.

Item per quant lo lusticia, y lloctinent de la vila de Vilareal, tenen molt gran treball en la persecucio de bandolers, y gent facinorosa, y en altres actes de la administracio de justicia, y sia raho que puix se ocupen en aço, tinguen salari competent, pera que ab millor gana ho facen. Perço lo Braç Real suplica a Vostra Magestat, se serveixca ab acte de la present Cort, estatuhir, e ordenar, que sels done cascu any dels emoluments de la Corts, es a saber, al lusticia hytanta lliures, y al lloctinent quaranta. Plau a sa Magestat que al lusticia de Vilareal se li augmenten deu lliures de salari, a mes de les quaranta que se li senyalaren en lo capítol huytanta hu, dels actes de Cort del Estament Real, de les Corts del any 1604, y al lloctinent cinch mes, ultra de les vint lliures que se li senyalaren en lo capítol quaranta de dits actes: totes les quals se paguen dels emoluments de la Cort.

(MARÇAL, f. 55; DE LARIO, p. 129)

III.— Acte de cort del braç real. Capítol LXXXIV. Dret de amortizacio, concedit a les Esglesies de Vilareal, expressades en dit capítol.

Item per quant los Cleros, Espital, y altres administracions pies, ab la expulsio dels Moriscos, y reduccio dels censals, han tengut danys, y perdues considerables, lo que en particular se ha sentit, y sent en la Esglesia Parroquial de la vila de Vilareal, en lo Espital de aquella, y en les almoynes majors de la mateixa vila, que perço sia del servey de sa Magestat, en consideracio de aço provehir, è manar ab acte de la present Cort, concedir al Clero de la dita vila facultat de adquirir quatre milia lliures, y al dit Espital cinchcentes, y a les dites Almoynes majors mil lliures, franques dels drets de amortizacio, y sagell. Plau a sa Magestat fer gracia, y merce als dits Clero, y Almoynes majors, que puguem amortizar, ço es, lo Clero dos milia lliures, y les Almoynes cinchcentes lliures, franques de dret de amortizacio, pagant un sou per lliura de sagell; y al dit Espital de cinchcentes lliures, franques de amortizacio, y sagell.

(MARÇAL, f. 55 v.; DE LARIO, p. 130).

IV.— Acte de cort del braç real. Capítol LXXXV. Lladres que furtaran grans de les sitges, a demes de les altres penes, encorreguen ne pena de tres anys de galeres.

Item per quant en la vila de Vilareal, y en altres ciutats, y viles del Regne de Va-

lencia para conservar, y guardar les forments tenen sitges a les portes de ses cases, y en los carrers publichs, y ha esdevengut moltes vegades, persones poch tements de Deu, y de la justicia, de nit furtar lo dit forment, en gran dany dels particulars de qui es dit forment, y en notable escandel de la Republica: y convinga, pera seguritat dels que tenen forment en dites sitges, augmentar la pena, perque de altra manera ab dificultat se conserva, que los que nols retrau de fer semblants furts lo temor de Deu, y respecte degut a la justicia, los retraga lo temor de la pena, augmentantse en los que faran semblants furts de les sitges, ara furten forment, ordi, o altre gra. Que perço sia del servey de Vostra Magestat per acte de la present Cort, provehir, e manar concedir salvaguarda Real a dites sitges, imposant als que trencaran aquelles les penes en que encorren los trencadors de altres llochs. hon hi ha salvaguarda Real concedida. Plau a sa Magestat, que ultra de la pena en que conforme a justicia, y furs del Regne encorren semblants delinqüents furtant los grans de les sitges, encorreguen en pena de tres anys de galeres per dita raho.

(MARCAL, f. 55 v.; DE LARIO, p. 130)

V.— Acte de cort del braç real. Capítol LXXXVI. Forn que està davant de la Esglesia de Vilareal, fentne altre sia derrocat.

Item per quant en les Corts del any 1604, la Magestat del Rey don Phelip para de Vostra Magestat, provehi se derrocàs, y derruhis hu dels forns que Vostra Magestat te en dita vila de Vilareal, que està defront la Esglesia Parroquial de aquella, perço que per estar ta prop de dita Esglesia moltes vegades aquella se omplia de fum del dit forn, causant molestia als Capellans y ministres de la dita Esglesia, ab notable indecencia. Que perço sia del servey de Vostra Magestat, provehir a manar per acte de la present Cort, que lo delliberat en lo dit acte de Cort, que fins huy no se ha executat, ab tot efecte sia posat en execucio; y que en altra part convenient de dita vila, se edifique altre consemblant forn de les rendes que Vostra Magestat te en dit forn de dita vila. Plau a sa Magestat, que havent edificat la vila a ses despeses altre forn en lo lloch que lo Virrey, y junta Patrimonial de Valencia determinaran, se derroque lo que huy està edificat junt a la Esglesia, per lo perjuhi que representen.

(MARÇAL, f. 55 v.; DE LARIO, p. 130).

VI.— Acte de cort del braç real. Capítol LXXXVII. Forn se puga fer en Vilareal, prechint delliberacio de la junta Patrimonial.

Item per quant en la dita vila de Vilareal tansolament hi ha dos forns, los quals eren propis de dita vila, y aquella feu servici al Patrimoni Real del domini dels dits forns, y per ser lo poble gran no son suficients pera coure lo pa dels vehins de dita vila. Que perço sia del servey de Vostra Magestat per acte de la present Cort, donar facultat a la dita vila, pera que puga fer un altre forn a sos propis gastos, y que los emoluments de aquell sien propis de la dita vila. Plau a sa magestat que lo contengut en aquest capítol se remeta al Lloctinent general, y Junta Patrimonial, pera que facen lo quels pareixera convenir.

(MARÇAL, f. 55 v.; DE LARIO, p. 130).

VII.— Acte de cort del braç real. Capítol LXXXVII. Aygua de les cequies del riu de Millàs sis pot llançar al riu en temps de la maderà, se remet al Lloctinent general, y Real Audiencia, que faça justicia.

Item per quant los avitualladors de Valencia, y altres ciutats, y viles del Regne de Valencia, de llenya, carbo, y maderà, naveguen la maderà algunes vegades per lo riu de Millàs, perque llancen al riu la aygua de totes les cequies, lo que es de gran inconvenient se faça en los messos de Abril, Maig y Juny, perque en aquells hi ha molt gran necessitat de aygua pera regar los fruyts; y tambe se segueixen grans inconvenients, que pera passar la maderà y fusta per los açuts, la fan saltar per damunt aquells, descomponentlos, y maltractarlos, etiam que facen cadafals. Que perço sia del servey de Vostra Magestat, per acte de la present Cort, provehir y manar, que nos puga navegar maderà en los dits mesos de Abril, Maig y Juny, per lo riu, y que quant se navegue en altres mesos, no la puguen passar per damunt dits açuts, etiam que facen cadafals, sino que ha hajen de traure fora del riu, y tornar-la a llançar davall lo açut, y aço sots les penes a Vostra Magestat ben vistes, ademes de la obligacio de refer lo dany: y que aço sia observat, y guardat en los açuts de les viles de Vilareal, Castello y Borriana. Plau a sa Magestat, ques remeta a son Lloctinent general, y Real Audiencia, pera que oydes les parts facen justicia, y que no sia en dany del avituallament.

(MARÇAL, ff. 55 v. -56; DE LARIO, pp. 130-131).

VIII.— Acte de cort del braç real. Capítol CLXXI. Compañies dels soldats han de exir de Castello de la Plana, Vilareal, y Borriana, se remet al Lloctinent y Capita general.

Item attes que la vila de Castello de la Plana, y la vila de Vilareal, y la vila de Borriana, estan situades en la marina, y en algunes ocasions lo Lloctinent de Governador resident en dita vila de Castello, ha fet exir compañies de cada una de dites viles pera fer presidir en Paniscola, essent contra tota raho traure gent pera este efecte de pobles de la mateixa marina, tenint com te la vila de Paniscola lo terç del Maestrat, que es copios de mes de set mil vehins: y aixi mateix lo terç de don Ioan Ciurana, que es tot lo port de Morella: y aixi mateix lo terç de don Pedro Escrivà Capata, que ningu dels dits tres terços te frontera de la marina. Suplica perço a Vostra Magestat lo dit Braç Real, sia servit per acte de la present Cort, que de dits tres terços sia socorreguda la vila de Paniscola pera fer presidi en ella, oferintse les tres viles de Castello, Vilareal, y Borriana, de acudir com ho fan sempre a tots los rebatos, discurrant la marina en tota necessitat. Plau a sa Magestat ques cometa a son Lloctinent, y Capita General, pera que en les ocasions ques oferiran proveheixca lo mes convenient a la custodia, y seguretat del Regne.

(MARÇAL, f. 64v.; DE LARIO, p. 148).

J) CORTS DE 1645.

I.— Acte de cort del braç real. Capítol 177.

Item per quant la vila de Vilarreal es una de les que cahuen en gavella de la sal de Borriana, per lo qual no és rahó pague lo preu de la sal a major preu que les altres

viles. Per tant supplica a vostra magestat dit braç real sia de son servey proveir y manar per acte de les presents corts que dita vila de Vilarreal y sos veïns tinga la sal al mateix preu que té la vila de Borriana per ser com és terme dins terme. Plau a sa magestat ques guarden los furs sobre aço disponents.

(GUIA, p. 328)

II.— Acte de cort del braç real. Capítol 178.

Item per quant les execucions dels clams sos propis de les justicies de les ciutats y viles del present regne, per lo qual pareix ser raho no donar lloc a que en materia com esta se ademeten recursos y appellacions, ni en força delles se suppliquen inhibicions de jutges superiors que molt de ordinari se ajuste per les parts per a frustrar les execucions de la materia penal en que son comdemnats y dehuen executar-se amb prompta execucio. Fer tant supplica a sa magestat dit braç real sia servit manar per acte de la present cort que en les causes de clams iniciades de les corts dels justicies de les ciutats y viles reals del present regne per ningun cas ni modo se admeta recors, appellacio, ni inhibicio vel alias se entremetra en elles jutge superior, governador, lloctinent, Real Audiencia, ni altre. Plau a sa magestat ques guarden los furs sobre aço disponents.

(GUIA, p. 328).

III.— Acte de cort del braç real. Capítol 179.

Item per quant la dita vila de Vilarreal es segona de les aygues que li toquen del Riu de Millàs, y ses cequies, y son govern, y distribucio, y administracio. Per tant supplica a vostra magestat sia servit decretar per acte de cort concedintli facultat ad aquella y son consell de elegir un cequier donantli tot lo poder y jurisdiccio que convinga y sia menester per al govern y distribució de dites aygues, y execucio de clams y penes y tot lo que sia repectant a dita aygua y cequies sens dependencia de altre jutge algu en tot lo respectant en dita judicatura de aygues y cequies privative, et quo ad alios quoscumque. En lo ques suplica ni ha interes de tercers y sens ser oyts nos pot proveir.

(GUIA, pp. 328-329).

IV.— Acte de cort del braç real. Capítol 180.

Item per quant en la dita vila de Vilarreal no hi ha sino dos forns los quals no basten a donar raho a tota la poblacio. Per lo qual supplica a vostra magestat sia de son real servey donarli facultat per a el reparo de dita vila. atesos los molts servicis que la dita vila ha fet continuament y de cada dia fa a vostra magestat en les lleves passades, y que al present sia servit ferli merce de que puga edificar y construir un forn per conte de dita vila. Plau a sa magestat remetent a son loctinent i junta Patrimonial a el ajustarlo lo cens annuo que se ha de pagar y lo interes que pot tenir lo real patrimoni en la edificacio deste forn.

(GUIA, p. 329).

V.— Acte de cort del braç real. Capítol 181.

Item per quant la dita vila de Vilarreal pren la aygua del riu de Millàs de hon tambe la pren la de Castello de la Plana. Per lo qual en ocasions de falta de aygua solen succeir alguns plets entre dites universitats en dites viles, y sos veïns; y per habitar com habita lo lloctinent de portantveus de dita vila de Castello se ha vist tener alguna mes affeccio als de aquella vila, de lo que resulta alguns greuches ex presions. Per ço supplica a vostra magestat sia servit decretar per acte de cort manar que en les causes de aygues entre les dites dos viles y sos veïns no se entrometa lo dit portantveus sino que conega de aquelles la Real Audiencia. Sa Magestat ha encarregat al lloctinent de portantveus de Castello que procehixca ab tota igualdat en lo coneiximent de dites causes y a son assessor a consell del qual se fan les provisions, y en cas de recusacio se nomene altre conforme a furs y pragmatiques del regne. (GUIA, p. 329)

VI.— Acte de cort del braç real. Capítol 182.

Item per quant de no estar difinits los que son estats clavaris, sindichs, administradors de rendes y bens de dita vila y qualsevol deutors de aquella de cantitats en qualsevol manera essen extrets en officis de la mateixa vila, com son justicia, jurats, mustaçaf y altres redunda en gran dany del be conmu de la universitat per no cobrarse ab la puntualitat que requerix los en dits que aquella te, per ser molt contingent ser deutors los mateixos que tenen obligacio de fer cobrar per ses officis. Per ço supplica dit braç real decretar per acte de les presents corts que ningu clavari, sindich, administrador, y en qualsevol manera deutor de dita vila de qualsevol deute que sia, no puga concorrer a offici algu de aquella ni ser extret justicia, jurat, mustaçaf ni altre algu que primer no estiga realment definit, y si de fet sera extret algu deutor sia la tal extracció nulla, y puga a instancia de qualsevol conseller requerirse fet passe avant en fer la extracció en altra persona no impedida. Plau a sa magestat. (GUIA, pp. 329-330).

VII.— Acte de cort del braç real. Capítol 183.

Item supplica a sa magestat sia servit confirmar tots los privilegis, ussos, bons costums y possessions en que estan los veïns y habitants de dita vila de Vilarreal com si ara de nou vostra magestat los concedits. Plau a sa magestat confirmar dits privilegis y privilegis reals en quant esta en us y sens perjuhy de ters. (GUIA, p. 330).

VIII.— Acte de cort del braç real. Capítol 184.

Item per quant lo lloctinent de portantveus de les ciutats y viles reals del present regne de poc temps a esta part per alguns respectes particulars manen anar presos los justicies, jurats y officials de les ciutats, viles reals, fentlos, detenir en les ciutats e viles a hon residixen molt dies sens arribar a saber la causa de la detencio, de lo que se ocasionen molts grans danys en particular y del comu a la administracio de justicia en dites ciutats e viles per falta delles los officials, y patir aquells en par-

ticular ab ses persones y haziendes sens causa ni rao subsistent. Per tant supplica a vostra magestat lo dit braç real sia de son real servey decretar per acte de les presents corts manar que los dits lloctinents, durant los anys de dits sos officis de dites ciutats e viles reals, nols puguén portar presos a qualsevol ciutats e viles reals de ses governacions ni deternirlos com se ha dit. Plau a sa magestat que no puguén ser trets durant sos officis ni detenguts sino en los casos permesos de justicia. (GUIA, p. 330).

IX.— Acte de Cort del braç real. Capítol 185.

Item per quant de ferse escorrències en les terres del terme de Vilarreal es danyos per a la salut, y habitants de dita vila. Per ço supplica a vostra magestat sia de son real servey decretar per acte de les presents corts que los portantveus de la vila de Castello de la Plana no se entrometa en la execució de dites escorrències sino que sols los justicia y jurats de dita vila sien coneixedors de aquelles. Plau a sa magestat ques guarde lo acostumat. (GUIA, pp. 330-331).

X.— Acte de cort del braç real. Capítol 186.

Item per quant de poc temps a esta part en diferents tropes de soldats que baixen lligats de Castella son vexades les universitats del present regne en haver de pasar dits soldats de transit en transit, abligant als justicia de aquelles quels prenga a son carrec ab penes per a dit efecte y per este indirecte obligarlo que fasa offici de comissari, faltant a la administracio de justicia puxi no pot acudir a la custodia de dits presos y soldats y assistencia de son ofici. Per ço lo dit braç real supplica a vostra magestat sia de son real servey decretar per acte de les presents corts que les tropes de soldats conduits de Castella que pasen per lo present regne sia ab commissari y que al justicies y demes officials de les ciutats y viles reals del regne nols puguén compellir a que prenguen a carrec dits soldats. Sa magestat te manat a son lloctinent general disponga en tal forma los transits dels soldats que no hi atja inconvenients. (GUIA, p. 331).

XI.— Acte de cort del braç real. Capítol 187.

Item per quant per furs y privilegis del present regne esta disposat y ordenat que els jutges ordinaris dehuen coneixer de totes les causes civils y criminals ab esta distincio, que en les causes criminals dels cavallers puguén coneixer usque ad setenciam exclusive, y moltes vegades ha succeit pretendre molts cavallers que los jutges ordinaris no podrien coneixer de les causes civils y criminals de aquells, ocasionant molts litigis, los quals se dehuen reseca. Per tant supplica a vostra magestat dit braç real sia de son real servey decretar per acte de cort que els jutges ordinaris en les causes civils de militars poden y dehuen coneixer fins a sentència y en les criminals exclusive. Plau a sa magestat ques guarden los furs que tracten de aço. (GUIA, p. 331).

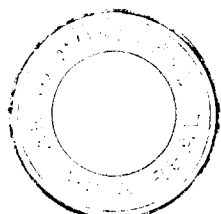
XII.— Acte de cort del braç real. Capítol 188.

Item per quant la dita vila de Vilarreal esta en lo cami real y a ocasio de aço esta molt de ordinari vexada en haver de donar aloxament y vagaches als soldats, que es oferixen, eximintse sempre de llocs circumveins, lo que no es rao puix al respecte es just acudixquen totes les viles y llocs circumveins. Per tant supplica a vostra magestat dit braç sia servit decretar per acte de cort que, quant en dita vila se donara aloxament als soldats, los vagaches hajen de ser dels llocs circumveins com sia just que aquells donen aloxament y dites viles y llocs los vagaches, excepto lo sindich de la vila de Castello de la Plana que discenti y protesta a lo acordat y determinat en lo present. Sa magestat te manat a son lloctinent general disponga en tal forma los transits del soldats que no hi atja inconvenients.

(GUIA, pp. 331-332).

BIBLIOGRAFIA REFERENCIES APENDIX DOCUMENTAL:

- JORGE COSTILLA, ed. *Furs e actes de Cort fets e publicats en la vila de Monçò. . . En lany de nostre senyor M.D.X.* Valencia, 1511.
- FRANCISCO DIAZ ROMANO, ed. *Furs, capitols, provisions e actes de cort fets en lo any M.D.XXXIII.* Valencia, 1539.
- IOAN DE MEY, ed. *Furs e actes de cort fets e atorgats. . . M.D.XXXVII* Valencia, 1545.
Furs e actes de cort fets e atorgats. . . M.D. XXXXII Valencia, 1545.
Furs, capitols, provisions, e actes de cort fets en lo any M.D.XXXXVII. Valencia, 1555.
Furs, capitols, provisions, e actes de corts fets en lo any M.D.LII. Valencia, 1555.
- PEDRO PATRICIO MEY, ed. *Furs, capitols, provisions, e actes de cort, fets. . . en lo any M.D.LXXXV.* Valencia, 1588.
Furs, capitols, provisions, e actes de cort, fets. . . en lo any M.D.C.III. Valencia, 1607.
- IUAN BATISTE MARCAL, ed. *Furs, capitols, provisions, e actes de cort, fets. . . en lo any M.D.C.XXVI.* Valencia, 1635.
- ERNESTO BELENGUER CEBRIA. *Cortes del reinado de Fernando el Católico.* Valencia, 1972.
- RICARDO GARCIA CARCEL. *Cortes del reinado de Carlos I.* Valencia, 1972.
- EMILIA SALVADOR ESTEBAN. *Cortes valencianas del reinado de Felipe II.* Valencia, 1973.
- EUGENIO CISCAR PALLARES. *Cortes Valencianas de Felipe III.* Valencia, 1973.
- DAMASO DE LARIO RAMIREZ. *Cortes del reinado de Felipe IV. I Cortes Valencianas de 1626.* Valencia, 1973.
- LLUIS GUIA MARIN. *Cortes del reinado de Felipe IV. II Cortes valencianas de 1645.* Valencia, 1984. (font documental: *Furs y Actes de Corts del any 1645.* Arxiu del Regne de Valencia, Real 520).

Aquest llibre, "Premis
Ciutat de Vila-real 1985" s'acabà
d'imprimir als obradors de l'impremta
Sichet de Vila-real el dia
9 d'octubre de 1985,
"Diada Nacional dels Valencians"